

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Ajaloo ja arheoloogia instituut
Eesti ajaloo õppetool

Janari Rajas

**KOMMUNIKATSIOONIKORRALDUS IISAKU VALLAS
AASTATEL 1918-1940**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: dotsent Enn Küng

Tartu 2016

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. AJALOOLINE ÜLDPILT IISAKUST	6
2. POST JA SIDETEENUSED.....	9
2.1. Noore Eesti riigi posti ja sideteenused	9
2.2. Postiteenistus Iisaku vallas	10
2.3. Ajalehed.....	20
2.4. Telefoni kõnepunktid	22
3. TEEDEMAJANDUS.....	24
3.1. Olukord Eesti Vabariigi algusaegadel.....	24
3.2. Teede olukord Iisaku vallas 1918-1940	25
3.3. Kruus	32
3.4. Sildade remont	33
4. MOOTORSÕIDUKID	37
KOKKUVÕTE.....	40
LISAD	43
LISA 1: Iisaku valla asukoht Eesti kaardil	43
LISA 2: Naturaalkohuslaste teejagude vahemärkide valmistamise juhised.....	44
KASUTATUD KIRJANDUS JA ARHIIVIALLIKAD:.....	45
SUMMARY	49

SISSEJUHATUS

Ajalehed, kirjad lähedastelt, pakid ja teated kaugetelt sugulastelt on vaid vähesed märksõnad, mis käsitlevad kommunikatsiooni olemust. 1918. aastal sündinud noort Eesti riiki ümbritsesid segased sündmused ning keerulised tingimused. Võõrvõimude jaoks olime kõigest provintsistaatuses maalapike, mille valitsemine toimis ühe suure masinavärgi osana. Iseseisvumise hetkest tuli meil välja mõtelda, kuidas omal käel hakkama saada. Tuli luua iseseisvad riigivalitsemise organid nagu Maanõukogu ja Ajutine Valitsus. Seejärel loodi riiklikud organisatsioonid, mis tegelesid kodanike teenimisega. Algselt pidi Ajutine Valitsus toime tulema rahandussüsteemi korrastamisega, mille järel hakati teostama reforme muudel erialadel.¹ Nii nagu ei olnud Eesti Vabariik enam osake Vene tsaaririigist, ei jäänud ka endiseks postikorraldus Eesti alal. Looma pidi uue süsteemi ning sellele oli tarvis leida finantsilisi vahendeid. Uus süsteem tuli luua operatiivselt ja lühikese aja jooksul.

Vabadussõja päevadel oli kiire infovahetus kriitiline. Teated rinnete ja valitsuse vahel pidid liikuma kiiresti ning korrapäraselt. Samuti pidid rindel omariikluse eest sõdivad mehed saama kontakti oma perega. Lähedaste toetus oli hädavajalik hoidmaks motivatsiooni ning võitlusmoraali. Samuti oli tähtis meediaväljaannete, peamiselt ajalehtede laialdane levitamine. Propagadaga peeti pidevalt võitlust enamlaste ja rahvuslaste vahel. On loogiline, et talumees luges seda, mida talle koduõuele toodi. Oluline oli erinevate ajaleheväljaannete kiire jõudmine kodanikeni, kuna ainult siis sai indiviidil tekkida võimalus informatsiooni võrrelda ja analüüsida. Tekkis pilt reaalsuse ja absurdsuse vahel. Ajalehtedest saadi ka teada, mida eestlastest ja nende püüdlustest arvati välisriikides. Suhted võõrriikidega olid olulised, kuna sõja-aastatel vajas Eesti toetusi nii sõjaliselt kui ka majanduslikult.

Kommunikatsiooni- ja sideteenuste olemasolu maapiirkondades oli äärmiselt oluline. Iisaku valla elanikke pidi hoidma vastsündinud vabariigis toimuvaga väga hästi kursis, kuna vastasel juhul võisid levida naaberriigi propagandast tekkinud valearusaamad. Just maapiirkondade elanikud, sealhulgas ka Iisaku valla elanikud, kandsid noort Eesti riiki

---

¹ Ago Pajur, *Riiklus rajamine – Valitsemine*, Eesti Ajalugu VI, (Ilmamaa, Tartu, 2005), lk 47-52

oma õlul. Põllumajandus oli peamiseks sissetulekuallikaks üle kogu riigi, mistõttu ka talunikele pidi Eesti riik üles näitama hoolivust ning püüdlis nende eluolu parandada.

Alljärgnevas töös püüan käsitleda informatsiooni levimise viise ning muu kommunikatsiooniga kaasnevat oma kodukohas Iisaku vallas aastatel 1918-1940. Peamiseks informatsiooni levitamise viisiks oli tol ajal paberile kantud kirjasõna. Kirjasõna toimetamiseks talust tallu, kodust kodusse oli asendamatu roll mängida just postiteenistusel. Vahel kuulus sinna hulka ka kohalike elanike otsene panus. Vabatahtlikkuse alusel võtsid vallaelanikud endale kohustuse korraldada postivedu oma kodukohtades. Postivedu puutub tihedalt kokku toleaeagse transpordiga. Uurin missugused võimalused olid postiveoks, milline oli teede seisukord Iisaku vallas Eesti Vabariigi ajal ning kuidas see võis mõjutada posti kättesaamist või eluolu üldiselt. Posti veeti nii autode kui ka vankrite ja regedega. Milliseks kujunes motoriseeritud transpordi osakaal Iisaku vallas ning kas neid üldse aastatel 1918-1940 liikus? Postiveo lahutamatuks osaks olid teed ning nende seisukord. Halbade teedoludega võis posti vedamine venida või hoopiski katki jääda. Uurin, kuidas korrastati Iisaku vallas teid aastatel 1918-1940. Toon välja ka erinevaid juhtumeid teede korrashoiu ning posti liikumise kohta. Telegraafi- ja telefoniliinid hakkasid just pärast I Maailmasõda laiemalt levima. Uurin, milline oli olukord antud perioodil Iisaku vallas ning mis mõjutas informatsiooni levitamise viiside arengut. Millised olid Iisaku valla postitalud, kus asusid kirjatalud ning kus asusid külapostkastid?

Uurimisseis

Varemalt on posti- ja sideteenistuse, teedemajanduse ning mootorsõidukite ajalugu käsitletud Eesti alal üldiselt üsnagi põhjalikult. Eesti posti- ja sideteenuste alal on ilmunud uurimusi Elmar Ojaste ja Vambola Hurti sulest, eriti seoses väliseestlaste poolt algatatud jätkväljaandega Eesti Filatelist. Samuti on postiveo ajalugu uurinud Enn ja Aive Küng, kelle koostöös Toomas Türkiga kirjutatud Eesti Posti 90. sünnipäevaks ilmunud kogumikteost ma antud töös ka kasutasin. Teede ajaloo uurimisel teeb suurepärase tööd Eesti Maanteemuuseum, mille aastaraamatutest leiab huvitavaid artikleid, mis puudutavad erinevate ajajärgude teede arengut. Virumaa uurimisel on mahuka raamatu kirjutanud Kalju Saaber, kelle kogumikteos „Virumaa“ sisaldab hulganisti informatsiooni Ida- ja Lääne-

Virumaa ajaloo kohta. Kõige enam üllatas mind Aliise Moora pool sajandit tagasi kirjutatud teos „Peipsimaa etnilisest ajaloost“, millest sain väga palju informatsiooni just Iisaku piirkonna varasema ajaloo kohta. Viimase teose suurimaks nõrkuseks ongi tema vanus. Samuti teeb väga head tööd Iisaku Muuseum, mille kodu-uurimused käsitlevad teemasid nii varasemast kui hilisemast ajaloost. Kasulikuks osutusid töö loomisel Iisaku Muuseumi Sõprades Seltsi loodud kogumikud „Iisaku lood“.

Kirjandus, millele tuginen on hea, kuid jääb teatud teemade käsitlemisel pinnapealseks. Oma töös tuginen suuresti Tallinnas asuva Riigiarhiivi fondile number 2003, mis käsitleb Iisaku Vallavalitsuse tööd. Fond on vägagi mahukas, ning sisaldab erinevaid dokumente postikorraldusest, teedemajandusest ja ka sideteenuste korraldamisest. Antud arhiivimaterjalides sisalduv kirjeldab hästi Iisaku valla külade teede hooldamise kohustust ja postikorraldust.

1. AJALOOLINE ÜLDPIILT IISAKUST

Kirde-Eesti piirkonda, mida nimetatakse Alutaguseks. Seda iseloomustavad sood, tihedad metsad ning viljakasvatuseks üldiselt ebasobivad mullad. Alutaguse madaliku üheks eristatavaks osaks on piirkonna ühelt kõrgemalt osalt, nii-nimetatud Jõhvi platoolt, edelasse suunduv Illuka–Iisaku vallseljak. Antud seljakul on vete äravoolutingimused rahuldavad, mistõttu ka pinnas on viljakam. Enamus Iisaku piirkonna küladest asuvad just selles piirkonnas. Mõlemal pool antud vallseljakut on põhjavee tase kõrge, mistõttu on laialdased alad soostunud. Märgalade vahel kasvab ka metsi, kuid asustustihedus jääb vaatamata sellele hõredaks. Varaseimad säilinud allikad, kus mainitakse Iisaku hilisema kihelkonna ja valla külasid, ulatuvad 14.-16. sajandisse: Täriveri (1330), Imatu (1413), Pootsiku (1497), Jõuga ja Varesmetsa (1544). Enamik nimetatud küladest asusid Iisaku–Illuka vallseljakul Iisaku keskusest põhjapool. See lubab eeldada, et ülejäänud Iisaku ümbruse külad tekkisid 15. sajandil ja hiljem.² Maastiku lähemal järgimisel on tänapäeval selgesti eristatav piklik vallseljak, mis päädib Ida-Virumaa ühe kõrgeima loodusliku punktiga: Täriveri mäega (94 meetrit üle merepinna³).

Kirde-Eesti piirkonda asustati jõudsalt. Vanad külad kasvasid ning uusi tekkis juurde. Küll aga pidurdasid suuremat rahvastiku kasvu ning arengut pidevad maad laastanud sõjad. Kestvaim sõdadest oli Liivi sõda, mis Kirde-Eestist kiiresti üle läks, kuid tõi kaasa omajagu hävingut. Peamised laastamised toimusid Jõhvi ümbruskonnas, kuna antud piirkond oli maastiku poolest kergemini läbitav. Veelgi laastavamad olid Rootsi ja Vene riigi vahelised sõjad ning nendega kaasnenud taudid ja ikaldused. Asustuse tihedusest saame aimu 1583. aastast pärinevast Vasknarva lääni vakuraamatust. Raamatus on eraldi märgitud külade asustatud adramaade arv ning külas elanud vabadikud. Tulevase Iisaku valla aladele jäävatest küladest oli 16. sajandi adramaade ja vabadike seis järgmine: Täriveri – seitse adramaad ja üks vabadik, Iisaku – neli adramaad, vabadikud puudusid, Porskovo (Vaikla) – kolm adramaad, Sälliku – üks adramaad, Imatu – pool adramaad.⁴

---

² Aliise Moora, *Peipsimaa etnilisest ajaloost*, Teaduste Akadeemia Ajaloo instituut, Eesti Riiklik kirjastus (Tallinn, 1964), lk 15-18, 38

³ Sirle Sommer-Kalda, *Täriveri tõugati Ida-Viru kõrgeima mäe troonilt*, Põhjarannik (10.märts 2015)

⁴ Aliise Moora, *Peipsimaa etnilisest ajaloost*, Teaduste Akadeemia Ajaloo instituut, Eesti Riiklik kirjastus (Tallinn, 1964), lk 45,46

Järgmiseks suureks katastroofiks Iisaku piirkonna arengus oli 1700. aastal alanud Põhjasõda ning sellega kaasnenud katk. Pole täpselt teada, kui palju Iisakus ning selle lähedal paiknevates külates rahvaarv vähenes, kuid üldise arvamuse järgi kahanes rahvaarv kogu Eestis 2/3 võrra. Teada on vaid üksikute hilisema Iisaku valla aladel olnud küla rahvastikuandmeid. 1712. aastal Eestimaa kubermangus mõisate revisjoniandmete järgi oli Varesmetsa külas surnud kokku 125 inimest ning ellu jäänud vaid 19. Pootsiku külas olevat sõja ja katku üle elanud kaks meest, kaks naist ja kaks last. Imatu külas oli ellu jäänud vaid kaheksa inimest, Tärivere külas elas peale katastroofe 31 talunikku, neist kuus last ja kaks vabadikku, surma oli saanud 58 inimest.⁵ Kohutavad numbrid tõdevad, et vaatamata rasketele aegadele on eestlaste rahvaarv suutnud järgneval rahuajal kiiresti taastuda.

Iisaku kihelkond moodustati Jõhvi kihelkonna maadest 1654. aastal. 1744. aastal liideti Iisaku kihelkond taas Jõhviga. Lõplikult iseseisvus Iisaku kihelkond 1864. aastal. Suurt rolli mängis Iisaku elus ka kirik. Kirik on Iisakus pesitsenud sajandeid samal asupaigal. Esiteks puukirik, mille ehitusaeg pole teada, teiseks kivist kirik, mis ehitati vana puukiriku asemel aastatel 1845-1846. Selles kivist kirikus toimus põleng aastal 1893, kuid juba 1894. aastaks valmis tänaseni tegutsev Iisaku kirik, mis mahutab istuma vähemalt 400 inimest.⁶

Iisaku küla paiknes algupäraselt kahel pool Narva–Tartu maanteed Iisaku mõisa ja nüüdse alevi vahel. 1782. aasta revisjonikirjadest teame, et Iisaku külas elas 19 peret (ühe pere suurus 4-13 inimest) ning viis vabadikuperet (kokku 14 inimest). Seega saab tolleaegsete allikate põhjal vaid küla suurus umbkaudselt oletada. Võttes näiteks pere keskmiseks suuruseks kaheksa inimest, saame teada, et Iisaku külas elas 1782. aastal oletuslikult napilt alla 170 inimese. 19. sajandist on veel teada mõned üksikud andmed Pootsiku küla kohta. 1858. aastal elas Pootsiku külas 81 meest ja 71 naist.⁷ 19. sajandi keskpaigaks oli Iisaku piirkond taastunud poolteist sajandit tagasi toimunud õudustest. Kui vaadata kasvõi Pootsiku küla, siis rahvastikukasv oli muljetavaldav ning migratsioon naaberladel mängis siin kindlasti suurt rolli. 1922. aastal elas Iisaku vallas 3331 inimest. Naisi 1671 ja mehi 1660. Iisaku alevikus elas sel aastal 239 inimest.⁸

---

⁵ Aliise Moora, *Peipsimaa etnilisest ajaloost*, Teaduste Akadeemia Ajaloo instituut, Eesti Riiklik kirjastus (Tallinn, 1964), lk 65

⁶ Kalju Saaber, *Koguteos VIRUMAA*, Lääne-Viru ja Ida-Viru Maavalitsus 1996, lk 677-678

⁷ Aliise Moora, *Peipsimaa etnilisest ajaloost*, Teaduste Akadeemia Ajaloo instituut, Eesti Riiklik kirjastus (Tallinn, 1964), lk 70

⁸ Riigi Statistika Keskbüroo, *Üldrahvalugemise andmed – 1922*, Viru maakond, (Tallinn 1924)

Iisakus tegeleti nagu mujalgi Eestis peamiselt põlluharimisega. Iisaku piirkonna eripäraks põllumajanduses võib pidada muu Eestimaaga võrreldes hilist üleminekut kogukondlikult korralt maa kasutamisele üksikperede poolt.⁹ Venemaa lähedus mõjutas kõvasti Kirde-Eesti piirkonna arengut, kuhu läänelik feodaalkord jõudis mõningal määral hiljem. Põllupidamise juures ei olnud kiita ka Iisaku piirkonna külade põllumaad, mis olid liivased või liigniisked, mistõttu sobis vähe maid korralikuks põlluharimiseks. Peamisteks viljaartikliteks olid tali- ja suvirukis, oder ning vähesel määral ka kaer. 19. sajandi teisest poolest alates oli Iisaku piirkonna suureks müügiartiklikuks kartul, mida müüdi enamjaolt Peterburi turule, juhul kui mõisates puudusid viinavabrikud. Iisaku piirkonna Peipsi äärsetes külates, Kurus ja Kauksis, oli üheks elatusallikaks kalapüük. Samuti tegeleti Iisaku lähedastes külates käsitööga – enamjaolt puutööga. Eksisteerisid mõned üksikud pottsepad.¹⁰

---

⁹ Aliise Moora, *Peipsimaa etnilisest ajaloost*, Teaduste Akadeemia Ajaloo instituut, Eesti Riiklik kirjastus (Tallinn, 1964), lk 119

¹⁰ Aliise Moora, *Peipsimaa etnilisest ajaloost*, Teaduste Akadeemia Ajaloo instituut, Eesti Riiklik kirjastus (Tallinn, 1964), lk 122

2. POST JA SIDETEENUSED

2.1. Noore Eesti riigi posti ja sideteenused

Tegevust alustas Eesti riigipost 19. novembril 1918. Eesti postiorganisatsioon ei tegelenud vaid kirjavõtte laiallevõtmisega ja käsitlemisega. Sideteenuseid, mida hallati, oli mitmeid: post, telegraaf, telefon ja raadio. Loodud organisatsioon kandis nime posti-telegraafi- telefoni Peavalitsus ehk lühidalt Peavalitsus. Suuremates linnades ja rahvarikkamates maakeskustes asusid postkontorid, mis tegelesid kõigi posti, telegraafi, ja telefoni operatsioonidega nii sise- kui ka välismaaga. Postkontorid allusid otseselt Peavalitsusele, mis nimetas ametisse ka postkontorite ülemad ning koosseisu. Postitöö oli normeeritud vastavalt tööühikute järgi. Ühe lihtkirja läbitöötamine, tembeldamine, sorteerimine ja muu kirja saatmisega kaasnev andis töötajale ühe tööühiku. Aastaseks töönormiks oli postiteenistujatel 840 000 tööühikut. Normeerides võis vahel tekkida olukordi, kus kontoris töötas näiteks kuus ja pool ametnikku. Ametnike arv arvutati normeeritud tööühikutega seoses. Väiksemates maakohades, kus posti liikus vähem ning normidekohast tööjõudu vaja polnud moodustati postiagentuurid, mis asusid vallamajades, raudteejaamades või tihti ka kauplustes. Töötasu postiagentuurid ei saanud. Liikmetele maksti Peavalitsuse poolt samade normide järgi, mis kehtisid postkontorites. Väikestes külates asusid postipunktid mida nimetati posti- või kirjataluks.¹¹ Teoreetiliselt oli postiteenistus heas seisus, kuna planeeringud olid olemas ning ülesanded teada. Puuduseks sai raha ning töökaite arv.

Väiksematesse külatesse loodi posti- või kirjatalud. Neid kahte eristas asjaolu, et postitalus paiknes avalik telefoni kõnepunkt. Kirjatalu eksisteeris kohalike elanike posti kättesaamise kohana, kus müüdi ka postmarke, mida saadi lähimast postkontorist või postiagentuurist. Mingisugust tasu kirja- või postitalunik teenuse ostumise eest ei saanud. Ainukeseks hüveks võib pidada seda, et kirja- või postitalunikule toodi post koju kätte. Seega mängis Eesti postivõrgu kujundamisel suurt rolli tasuta töötav vabatahtlik abitööjõud. Okupatsioonieelses Eestis oli 122 postkontorit, kus töötas umbes 2000 teenistujat.

---

¹¹ Jaan Soo, *Pilk Eesti postiorganisatsioonile*, Eesti Filatelist, New York, veebruar 1959

Telefonivõrkudega töötavate inimeste arv jäi umbes 200 juurde. Postiagentuure oli 603 ning posti- ja kirjatalusid oli 2944. Eesti oli esindatud ka Rahvusvahelises Postiliidus ning kogu siinse ametkonna töö oli organiseeritud lähtudes Liidu määrustest ja eeskirjadest. Postiasjanduse head arengut märgib asjaolu, et Eesti postiametkond töötas kasumlikult, teenides tulu riigikassasse.¹²

2.2. Postiteenistus Iisaku vallas

Eesti Vabariigi algusaegade finantsolukorrast lähtuvalt olid postiametkonna võimalused esialgu piiratud. Rahanappuse tõttu jõuti postikorraldamisega maapiirkondadesse visalt. Samas mängis post kogu rahva harimisel suurt tähtsust. Tuli leida vastavad vahendid. Esialgu oli kõige suuremaks probleemiks postiasutuste võrgu väljaarendamine, mis nõudis maakohtades rohkem aega kui linnas. Maapiirkondades asutati lisaks varem olemasolevatele postkontoritele veel ka postiagentuure. Postivahetus toimus kaks-kolm korda nädalas. Maal puudus posti laialikanne täielikult – seda pidid korraldama omavalitsused ise. Postijaamadele eraldati riigipoolset ühe-kahe normaaltalu suuruses maad ning ka tegutsemiseks vajalikud hooned. Hobustest oli muidugi suur puudus, kuna hiljutiste sõdade käigus neid korduvalt rekvireeriti. Postivedaja leidmine oli peaaegu võimatu ülesanne, mis tähendas, et postivedu toimus juhuslikul viisil. Leitud postivedajad suutsid ametis püsida vaid mõned kuud.¹³ Noorte organisatsioonide alaliseks puuduseks on olnud inimeste usaldamatus ning sellest tulenevalt püsimatus. Segastel aegadel ei soovita panustada noore organisatsiooni arengusse, kuna nähakse seda ajutise lahendusena.

Veelgi hullem oli lugu küladega, kuna sinna sattus post juhuslikult. Külaelanikud ei pidanud mõistlikuks ajalehti tellida, kuna lehed jõudsid inimesteni vaid kolm-neli korda kuus ning seejuures 6-10 numbrit korraga. Veelgi raskemaks tegi olukorra asjaolu, et mõned numbrid võisid kaduma minna. Kõik see viitas sellele, et postiametkonna eelarve polnud külainimeste teenindamiseks piisav ning samuti ei suudetud maaposti olusid parandada küüdi korras posti vedades. Postiveo paremaks korraldamiseks anti omavalitsustele võimalus luua iga 10-15 kilomeetri tagant postijaam või -agentuur ning anda neile vastavalt

---

¹² Elmar Ojaste, *Eesti postitalitus ja postkontorid 1938*, Eesti Filatelist, New York, 1979

¹³ Enn Küng, Aive Küng, Toomas Türk, *Eesti Rahvuslik postiteenistus 90*, Eesti Posti Postimuuseum (Tartu, 2008), lk 52-53

seadusele maa-ala 1-2 normaaltalu suuruses. Nende tingimuste täitmisel oli võimalik posti vedada iga päev igasse valda. Postijaama pidajaks pidi vald leidma „tõsise põllumehe“, kellele „Eesti rahva üldhuvid kallid oleksid“. See tähendab, et valitav isik pidi postikorralduse eesti hoolitsema, mitte omakasu silmas pidades vaid tugevast rahvuslikust entusiasmist lähtudes. Probleemidele tuli lahendus leida, kuna Peavalitsus nägi igapäevase posti jõudmises taludesse mõjuvat tegurit külarahva kultuuri arengus¹⁴

Iisaku postijaam loodi 1922. aastal vana Iisaku mõisa postkontori kohale.¹⁵ Iisaku posti- telegraafi- telefoni kontoriülevaade Jakob Langovitsi kirjas Iisaku vallavalitsusele märtsis 1923 selgub, et posti- telegraafi- telefoni Peavalitsus on andnud korralduse Iisakus postivedu korraldada kolm korda nädalas – esmaspäeval, kolmapäeval ja reedel. Varasemalt siiski toimus postivedu neli korda nädalas. Ilmneb vasturääkivusi, kus ühelt poolt püüab Peavalitsus postiveo kordi tihendada, teisalt aga vähendab neid. Iisaku kontor pidas postivahetust kolmel korral nädalas liialt väheseks, püüti lisada veel kolm postiveo päeva tasuta küüdi korras. Seega pidavat post liikuma kuuel päeval nädalas, mis oleks olnud Iisaku valla mõistes väga hea. See aga Iisaku posti- telegraafi- telefoni kontoril esialgu õnneks ei läinud. Posti Peavalitsusel puudusid finantsilised võimalused posti kuus korda nädalas liikvele panna, oldi sunnitud leppima poole vähemaga. Tunnistati, et tegu on „suure tagasiminekuuga postiasjanduses“ ning soovitati aegade paranemiseni postiveo kohustused ülejäänud kolmel korral nädalas valla hobusemeeste peale panna.¹⁶

Esines ka mitmesuguseid möödarääkivusi postikorralduse asjus Posti Peavalitsuse ning Iisaku vallavalitsuse vahel. Täpsemalt keeldus Johannes Sui nimeline postkandja posti vastu võttes allkirja andmast, mis oli aga nõudmiseks saanud. Posti Peavalitsus noomis Iisaku vallavalitsust selgelt, et selliseid seaduserikkumisi enam ette ei tuleks, kuna võib põhjustada posti hiljaksjäämist või kadumist, mis tõi kaasa ümbruskonna elanike rahulolematuse. Iisaku vallavalitsusele pandi ülesandeks kohustada edaspidi kõiki postivedajaid allkirju andma, kuna see oli täielikult seaduslik.¹⁷ Mingisuguseid karistusi antud intsidendile küll tõenäoliselt ei järgnenud, kuid olukord tõestab jällegi, kui raske oli

¹⁴ ERA 2003.1.73, Teedeministeeriumi. Posti- telegraafi- telefoni Peavalitsuse ringkiri, 12.jaanuar 1923

¹⁵ Meeme Kask, Oskar Surva, Heinrich Malm, *Iisaku ja tema postiasjand – Postiside ajaloost Iisakus*, Iisaku Lood VI, Iisaku Muuseumi Sõprade Selts, (Vali Press OÜ, 2010)

¹⁶ ERA 2003.1.73, Iisaku posti- telegraafi- telefoni kontori kiri Iisaku vallavalitsusele, 16.märts 1923

¹⁷ ERA 2003.1.73, Posti- telegraafi- telefoni Peavalitsuse kiri Iisaku vallavalitsusele, 10.august 1923

leida püsivalt postivedaja ametiga tegelevat isikut, kes teaks ja tunneks kõiki seadusi ning korraldusi, seda eriti vabariigi algusaastatel.

Märtsis 1925, saadeti ringlehena laiali „Maaposti korraldamise ajutised juhtnöörid.“ Sellel lehel oli täpsemalt lahti seletatud, kuidas postivedamine käima hakkab. Isegi külapostkast on antud lendlehele mõõtkavas 1:10 illustreeritud. Selgelt on välja toodud erinevate etappide järjestus, mida üks saadetud kiri läbima pidi. Postkontor sorteeris kirjad ja ajalehed, seejärel andis kirjad ja lehed postipoisile, kes omakorda toimetas saadetised külapostkasti. Külapostkastil oli kaks võtit, millega pääses sisule ligi nii postipoiss, kui ka postitalu peremees, kes võttis saadetised endaga ja jagas need külainimeste vahel laiali. Samuti oli selgelt määratletud, et kirjad usaldatakse postipoisile ja postitalule lahtiselt, mis säilitas võimaluse kirja sisu kuritarvitada või muud moodi pahatahtlikult kasutada. Usalduse kuritarvitamist karistati karmilt, nimelt oli võimalik kirjade ja teiste saadetiste tahtliku kinnipidamise või varguse eest sattuda kuni kolmeks aastaks vanglasse. Antud juhtnöörid nägid selgesti ette, kuidas tuleb märkida kirjale ja ajalehetellimustele aadressid. Kuna Eesti Vabariigi algusaastatel oli postkontoreid veel vähe, siis müüsid postitalud postmarke, kirjapabereid ja ümbrikke eraviisil, mis tähendas, et postitalu niiöelda hoolitses oma piirkonna elanike eest müües vastavaid tooteid omahinnaga, kasu võtmata.¹⁸

1925. aasta 24. märtsi posti- telegraafi- telefoni Peavalitsuse ärakirjast saame teada, et Iisaku valla küladesse saadeti Iisaku postkontori kaudu ülespanekuks kolm külapostkasti, mille külge tuli riputada ka maaposti ajutised juhtnöörid ning postikäigu plaan.¹⁹ Postkaste tundub olevat selgelt vähe, mida üles panna, arvestades külade arvu. Järelikult puudusid noorel Eesti Vabariigil suuremad vahendid antud ajaperioodil postielu paremaks korraldamiseks. Polnud võimalik igasse külla paigutada isegi lihtsa ülesehitusega puidust postkasti.

Samal aastal tegi Peavalitsus võimalikuks vallavalitsustel teada anda suurematest inimeste kooskäimise keskustest valla siseselt ning luua sinna vajadusel postiagentuur. Üheks selliseks tähtsamaks keskuseks Iisaku vallas oli Kauksi küla, mida täna tunneme kui head suvituskoha. Kauksi postiagentuurist lõikasid kasu Iisaku valla Peipsiäärsed külad

---

¹⁸ ERA.2003.1.105 Maaposti korraldamise ajutised juhtnöörid, märts 1925

¹⁹ ERA.2003.1.105 Teedeministeerium. Posti- telegraafi- telefoni Peavalitsuse ära kiri Iisaku postkontori ülemale, 24. märts 1925.

Kuru ja Uueküla. Antud küla oli Iisaku keskusest (16,5 kilomeetrit) elanikele piisavalt kaugel, et teha ettepanek Kauksi postiagentuuri avamiseks. 28. augustil 1925. aastal avatigi teedeministeeriumi loaga Kauksi postiagentuur, mis kuulus Iisaku postkontori alla. Esialgu hakkas postiagentuur postivedu toimetama tasuta kolm korral nädalas. Kauksi postiagentuuri pidajaks sai Aleksander Pikhoff, kelle palgaks määrati 500 marka kuus.²⁰

Samal ajal paranes ka teiste külade postivedu. Näiteks paluti 1925. aasta sügisel Iisaku postkontoril alustada postivedu Iisaku-Pagari vahel endise kolme korra asemel kuuel korral nädalas.²¹ Postiteenistuse ja üldise kommunikatsiooni arendamisele keskenduti püsivalt. Eestis oli 1926. aasta veebruaris avatud 257 postiagentuuri ning küladesse oli üles pandud 750 postikasti²². Aasta hiljem oli avatud juba 470 postiagentuuri ning üles pandud 1500 külapostkasti. See tähendas postiveopunktide 80%-100% kasvu aastas. Veel 1926. aasta aprillis puudus mitmes Iisaku valla külas võimalus postiteenuste tarbimiseks. Postkasti polnud Varesmetsa, Luuga, Porskovo (tänapäeval Vaikla), Sälliku ja veel mitmes teises külas (Tabel 1).²³ Vaid vähem kui aastaga pandi külapostkastid üles Sälliku ja Porskovo külla, mis tähendas, et probleeme lahendati üsna aktiivselt. Postiagentuur avati 1927. aastal ka veel Alajõel. Tolleaegselt nimega postiagentuur „Alajõel-Wirumaal“ tegeles liht-täht operatsioonidega ning vahetas posti Iisaku postkontoriga. Agentuurile määrati uus juhataja Ivan Boltov, kelle kuupalgaks sai 500 marka kuus.²⁴ 500 margane kuupalk oli agentuuride juhatajatele standartne palk. Tõenäoliselt pidid juhatajad agentuuri kõrvalt tegelema veel ka teise elatist pakkuva tööga.

Sama aasta märtsis toimus veel mitmeid arenguid. Külapostkastid seati üles 6 kuues külas, kus seni oli postkast puudunud (Tabel 2). Iga säärane väiksempi samm näitas, et Eesti ja eestlaste elujärk oli paranemas. Vaatamata oma kogenumatusse suutis Eesti postikorraldus näidata kiiret reageerimist likvideerimaks probleeme ja puudusi. Vajaliku eelarve puudumine oli loomulik, kuid antud olukorras toimus postiteenistuse areng kiiresti. Ette tuli ka kirjatalude vahetamist, mille käigus muutus ka külapostkasti asukoht külas. Samuti püstitati külapostkaste igal aastal, mis tähendas, et seni postiteenusest kõrvale jäänud külade arv vähenes pidevalt. 1928. aastaks täienes postikastide arv kokku kümne postkasti

---

²⁰ ERA.2003.1.105 Teedeministeerium. Kauksi postijaama pidajale, 28.august 1925

²¹ ERA.2003.1.105 Teedeministeerium. Ärakiri Iisaku postkontoriülemale. 8. september 1925.

²² ERA.2003.1.158 Teedeministeerium. Posti- telegraafi- telefoni ringkiri, veebruar 1926.

²³ ERA.2003.1.160 Teedeministeeriumi ringkirjad Iisaku vallavalitsusele, märts 1926.

²⁴ ERA.2003.1.160 Eesti Vabariigi telegraaf, Agentuuri avamise kohta, 22.jaanuar 1927

võrra. Eelnevale kuuele külapostkastile lisandus veel neli kasti. (Tabel 3). Väikese postiliiklusega külade postkaste vahetati ka naabervaldadega. 1928. aasta juunis saadeti Mäetaguse vallast Pagari metsaülema juurest postkast Iisaku valda Sõrumäe külla ülespanemiseks.²⁵ 1929. aasta alguseks lisati veel üks punkt Varesmetsa külla, seega oli kolme aastaga Iisaku valda üles seatud 12 postipunkti.²⁶ Varesmetsa ühendamine võrguga tähendas seda, et Iisaku valla külade postivõrk oli piisav rahuldamiseks elanike vajadusi. Eesti Vabariik oli näidanud, et suudab luua laialdase ja toimiva postivõrgu, mis oli oluline noore riigi arengus.

Tabel 1. Posti liikumine Iisaku Vallas 1926. aastal.

Vallamaja, külade, asunduste ja teiste asumite ning piimaühisuste nimetused	Missuguses vallas asub 1 lahtris tähendatud asum	Missugusest postkontorist või postiagentuurist saab 1-ses lahtris tähendatud asum oma		Märked
		lihtposti	raha- ja paki posti	
Iisaku vallamaja	Iisaku	Iisaku postkontor	Iisaku pstkontor.	
Sõrumäe I küla	Iisaku	Jõuga postkast	Iisaku pstkontor.	
Sõrumäe II küla	Iisaku	Jõuga postkast	Iisaku pstkontor.	
Jõuga küla	Iisaku	Jõuga postkast	Iisaku pstkontor.	Postkast puudub
Koldamäe küla	Iisaku	Terevere pskst.	Iisaku pstkontor.	
Terevere asundus	Iisaku	Terevere pskst.	Iisaku pstkontor.	
Tammetaguse küla	Iisaku	Tammetaguse postkast	Iisaku pstkontor.	Postkast puudub
Terevere küla	Iisaku	Iisaku postkontor	Iisaku pstkontor.	
Iisaku küla ja alevik	Iisaku	Iisaku postkontor	Iisaku pstkontor.	
Iisaku asundus	Iisaku	Iisaku postijaam	Iisaku pstkontor.	
Roostoja küla	Iisaku	Iisaku postkontor	Iisaku pstkontor.	
Varesmetsa küla	Iisaku	Varesmetsa kool	Iisaku pstkontor.	Postkast puudub
Taga-Varesmetsa küla	Iisaku	Varesmetsa kool	Iisaku pstkontor.	Postkast puudub
Luuga küla	Iisaku	Porskovo kool	Iisaku pstkontor.	Postkast puudub

²⁵ ERA.2003.1.204 Posti- telegraafi- telefoni Peavalitsuse ärakiri, 27. juuni 1928

²⁶ ERA.2003.1.204 Posti- telegraafi- telefoni Peavalitsuse teade, veebruar 1929.

Porskovo küla	Iisaku	Porskovo kool	Iisaku pstkontor.	Postkast puudub
Podgriiva küla	Iisaku	Porskovo kool	Iisaku pstkontor.	
Sälliku küla	Iisaku	Sälliku postkast	Iisaku pstkontor.	Postkast puudub
Kauksi küla	Iisaku	Kauksi postiagentuur	Iisaku pstkontor.	
Kauksi asundus	Iisaku	Kauksi postiagentuur	Iisaku pstkontor.	
Kuru küla	Iisaku	Kauksi postiagentuur	Iisaku pstkontor.	
Uusküla	Iisaku	Alajõe postkast	Iisaku pstkontor.	
Katase küla	Iisaku	Alajõe postkast	Iisaku pstkontor.	
Alajõe küla	Iisaku	Alajõe postkast	Iisaku pstkontor.	Postkast puudub
Võgana küla	Iisaku	Alajõe postkast	Iisaku pstkontor.	Postkast puudub
Ees-Pootsiku küla	Iisaku	Pootsiku postkast	Iisaku pstkontor.	Postkast puudub
Taga-Pootsiku küla	Iisaku	Pootsiku postkast	Iisaku pstkontor.	Postkast puudub
Pootsiku asundus	Iisaku	Pootsiku postkast	Iisaku pstkontor.	Postkast puudub
Iisaku piimaühisus	Iisaku	Iisaku postkontor	Iisaku pstkontor.	

Tabel 2. Uute külapostkastide avamine

Külapost-kasti (kirjatalu) nimetus.	Külapostkasti asukoht (küla, asundus) ja kirjataluniku ees- ning perekonnanimi .	Missuguste postiasutustega posti vahetab ja kaugus nendest. Kui posti ei veeta eraldi postivedajaga, siis nimelt missuguse postiga ühes.		Kes veavad posti ja kas tasuta või tasu eest ning kellelt kasu saab.	Külad, asundused ja teised asumid, kes oma posti selle külapost-kasti kaudu vahetavad.
		Postiasutuse nimetus	Kaugus km		
Sälliku	Sälliku küla, Reinhold Reiska talu	Iisaku postkontor, post veetakse Tudulinna postivedaja poolt	6 km	Tudulinna posti-vedaja, eri tasuta	Sälliku küla
Tammetaguse küla	Tammetaguse küla, Nikolai Juuse talu	Iisaku postkontor,	4 km	Iisaku posti-vedaja	Tammetaguse küla

		Iisaku postivedaja			
Porskovo küla	Porskovo kool, Albert Nimvitsky	Iisaku postkontor, konvoi	4 km	Alajõe posti-vedaja, eritasuta	Porskovo küla, Podgriva küla
Pootsiku asundus	Pootsiku asundus, Maria Liiva	--"--	6 km	--"--	Pootsiku asundus
Ees-Pootsiku küla	Ees-Pootsiku küla, Sillaotsa talu, Elfride Tšaškin	--"--	7,5 km	--"--	Ees-Pootsiku küla
Taga-Pootsiku küla	Taga-Pootsiku küla, Veski talu, August Päll	--"--	10 km	--"--	Taga-Pootsiku küla

Tabel 3. Lisandunud külapostkastid

Jõuga küla	Jõuga küla kõrts, Reinhold Lippe	1)Iisaku postkontor, 2)Tammetaguse postkast	1) 6km 2) 2km	Iisaku postkontori postivedaja	Jõuga küla Koldamäe küla
Terevere asundus	Terevere asundus, Adolf Belajev	1)Iisaku pstk 2)Tammetaguse 3)Terevere küla	1) 4km 2) 2km 3) 2km	--"--	Terevere asundus
Terevere küla	Terevere küla, Karl Dan.	1)Iisaku 2)Terevere asundus	1) 1km 2) 1km	--"--	Terevere küla
Luuga	Luuga küla, Karl Dadonov	Iisaku postkontor	5km	Varesmetsa postikandja	Luuga küla

Suure arengu käigus leidis ka mõningaid arusaamatusi elanike ning posti- telegraafi- telefoni Peavalitsuse vahel. Paari aasta jooksul loodi üle 250 postiagentuuri ning küladesse pandi üles 750 postkasti, mille tõttu muutusid külade postiaadressid keerukamaks ning täpsemaks. Vale aadressi saadetisele kirjutamine raskendas selgelt postitöötajate tööd, kuna ei teatud täpselt kuhu saadetist viia. Posti- telegraafi- telefoni Peavalitsus pani ette, et ka kooliõpetajad võiksid tundides lasta õpilastel harjutada kirjale õige aadressi kirjutamist ning seejärel võiksid lapsed seda ka kodustele õpetada. Nii leviks vajalik oskus laiemalt ja kiiremini.²⁷ Valesti adresseeritud kirjad olid suureks probleemiks posti- telegraafi- telefoni

²⁷ ERA 2003.1.158, Posti- telegraafi- telefoni Peavalitsuse ringkiri- Külade postiaadressist, 23.veebruar 1926

Peavalitsusele, kuna iga-aastaselt hävitati 25 000- 30 000 postisaadetist, millel oli peal kas vale aadress või puudulik märgistus.²⁸ Nii nagu tänapäeval õpivad lapsed elektronposti kirjutamise reegleid, soovitas posti- telegraafi- telefoni Peavalitsus võtta kirjade adresseerimine ja märgistamine koolide õppekavadesse. Tark otsus, kuna probleemide lahendamist tuleb alati alustada inimese arengu varases staadiumis.

Riik hakkas aina rohkem Peavalitsuse kaudu doteerima postiteenuse jõudmist küladesse. Valdadel paluti mõõta ära külapostkastide kaugused, et oleks võimalik välja arvutada kirjade veoks vajalik eelarve. Ühe postisaadetisele arvestati finantsilist kulu 1927. aasta augustis 1 mark ja 25 penni. Samuti paluti vallavalitsusel ja -nõukogul kindlasti selgeks teha, kuidas toimetada kirjamärke paremini vabariigi kodaniken. ²⁹ Kindlamate piiride seadmine ning kulude arvestamine aitas kaasa eelarve lihtsamale koostamisele. Tihti jäid arengu piduriks just eelarve puudujäägid.

Iisaku valla inimeste huvi postivedamise vastu oli suur. Nimelt, kui pandi taludesse üles külapostkastid, siis nende talude peremehed võtsid saadetiste vedamise kohustuse vabatahtlikul enda peale, lubades võtta postkastist iga päev välja saabunud saadetised ning seejärel need ka kohale toimetada. Alates veebruarist 1927 kuni sama aasta detsembrini leiti Iisaku vallast kõik vajalikud talumehed, kes olid nõus antud kohustuse enda kanda võtma.³⁰ Tegu oli tõesti kohustusega, mis tähendas, et asja üle võeti isiklik vastutus. Juhul kui rikuti postivedamise määrust või kuritarvitati muid juhtnööre, siis võisid ametiasutused vastavat isikut ka karistada. Seetõttu oli minu arvates inimeste soov ja tahe postiveos osaleda patriootlik, näidates üles inimeste uudishimu enda külast ja vallast väljaspool toimunu vastu.

Iisaku keskusest kaugemal asuvate külade postiliikumist aeg-ajalt muudeti. Riiklikul tasandil postiveograafikuid koostades püüti leida ökonoomset võimalust palgatud postivedaja kasutamiseks. Tudulinna postiagentuuri palgati postivedaja, kes hakkas Iisaku postkontori asemel posti vahetama Tudu-Oonurme kaudu Sonda postkontoriga ning seda kuuel korral nädalas.³¹ Tudulinna asub Iisakust 16 kilomeetri kaugusel, Sonda aga 54 km kaugusel Tudulinna. Tõenäoliselt muutus postivedu ökonoomseks tööjõu mõttes, ühe postivedajaga suudeti antud külade vajadus katta. Toimus Tudulinna valla kaugenemine

---

²⁸ ERA 2003.1.290, Posti- telegraafi- telefoni Peavalitsuse ringkiri- ettepanek koolidele

²⁹ ERA 2003.1.160, Viru maakonnavalitsuse Teedeosakonna kiri Iisaku vallavalitsusele.

³⁰ ERA 2003.1.186, Kirjataluniku allkirjade lehed, (arhiivi dokumendid nr 89-95)

³¹ ERA.2003.1.186. Posti- telegraafi- telefoni Peavalitsuse kiri, 25. juuni 1927.

Iisakust alevikust, kui lähimast naabervalla alevikust. Agentuuride postiveo suundade muutmine oli tavaline nähtus, millega tõenäoliselt prooviti kulusid vähendada, samas teenides kõiki külasid võimalikult hästi. Suundade vahetamine võis tuua probleeme naabervaldade omavahelises suhtlemises, küll aga parandas see üldiselt Eesti väikekülade suhtlemist ja asjaajamist keskustega.

Peale suundade vahetamist püüdis Peavalitsus kulusid kokku tõmmata ka vallasiseselt postitraktide ühendamisega. 1927. aasta lõpus käis Posti Peavalitsus välja ettepaneku luua Iisaku–Varesmetsa–Luuga–Porskovo kool–Pootsiku–Alajõe ringtrakt ning finantseerida seda 4130 margaga kuus. Iisaku vallavalitsus ei näinud seda hea plaanina ning leidis, et Alajõeale jõuab sel juhul post liiga hilja ning kokkuvõttes on ringtrakt liiga pikk. Posti peavalitsuse otsusega jäi ringtrakti loomine ära ning Alajõe–Iisaku ja Luuga–Varesmetsa postivedu jäeti Iisaku vallavalitsuse hoolde. Samuti nõustus Peavalitsus maksma vallavalitsusele 6400 marka kuus postiliikluse korraldamise eest.³² Eesti vabariigi algusaastate demokraatia vajab kiitust. Peavalitsuse ja valla vaheline suhtlemine, arupidamine ning lõpuks üksteisega arvestamine näitas riigipeade hoolivust kodanikest.

Üldine postivedamise areng tõi kaasa ka mõningaid administratiivseid probleeme. Postijaamad ning -agentuurid kasvasid suuremateks. Tööd tuli juurde üha kiiremini, kuna veetavate saadetsite hulk kasvas. Postiasutused kasvasid töötajate arvelt. Tihti tekkis probleeme, töötajate töö organiseerimisega. Varemalt juhatas postiveo tööd agentuuri juhataja, vallasekretär või raudteejaama ülem üksinda kõrvaltööna. Hakati otsima abitööjõudu, kellele maksti ka kuupalka 60-75 krooni (Eesti kroon tuli igapäevaselt käibele 1.jaanuaril 1928³³).³⁴ Mõningal määral näitas abitööjõu palkamine, et vajadus on tegelikult püsivate juhtide järele, kes ei tegeleks postiasjadega oma peatöö kõrvalt.

Postiagentuuri sulgemine või üldse mitte avamine väikese saadetiste arvu või teise postiagentuuri läheduse tõttu polnud sugugi harv nähtus. Iisaku vallavalitsus soovis luua postiagentuuri Varesmetsa asundusse asukohaga koolimajas. Agentuuri loomine ei saanud posti Peavalitsuse nõusolekut, kuna nähti, et naaberkülas või -asunduses on juba agentuur

---

³² ERA.2003.1.186. Iisaku postkontori ülema ja posti- telegraafi- telefoni Peavalitsuse kirjavahetus, lk 80,81,88

³³ Eesti Panga muuseumi kodulehekül, *Eesti raha ajalugu*, URL <http://muuseum.eestipank.ee/et/eesti-raha-ajalugu#mark> (kasutatud aprill 2016)

³⁴ ERA 2003.1.204, Postiagentuuri teenimiseks abitööjõu palkamisest, 23.mai 1928

liiga lähedal.³⁵ Posti Peavalitsus ei jätanud väikeseid külasid hätta, vaid otsustas üles seada agentuuri asemele külapostkastid ning kirjatalud postmarkide avansiga. 1931. aastal muudeti Kauksi postiagentuur postitaluks. Agentuur vajab suuremat saadetiste voogu, aga väikese tegevuse tõttu polnud otstarbekas Kauksi postiagentuuri endisel moel töös hoida. Agentuuri juhataja Aleksander Pikhof jätkas aga ka kirjatalunikuna, mistõttu praktiliselt tema töökorraldus ei muutnud.³⁶

Külaposti polnud võimalik finantsiliste vahendite puudumise tõttu korraldada samaväärselt kui linnas. Lahendusena püüti ära kasutada piimaühisusi ja koorejaamu. Nende asutuste liikmed vedasid piimasaaduseid iga päev meiereisse, mistõttu oleks ka kirjade vedamine olnud kiirem ja tõhusam.³⁷ Piimatransportija ja postipoisi ameti ühendamise tundus finantsiliselt igati loogiline, kuid lisaülesande andmine piimatransportijale võis jätta mõlema valdkonna tarbijad hätta. Postisaadetisi laiali jagades seisis toorpiim pikemat aega vankris, mis tähendas, et tarbijani võis jõuda riknenud toode. Samuti muutis see piima ja posti -vedava isiku tööaja pikemaks, mille tagajärjel võis ette tulla eksimusi aadresside mõistmisel. Ainus Iisaku vallas asuv piimaühisus asus Iisaku alevikus ning koorejaamu oli valla piirides vaid kaks, nimelt Pootsiku ja Roostoja külas³⁸. See tähendas, et täielik postivedamise ühendamise piimavedamisega ei omanud suuremat mõju.

Järgnevatel aastatel toimus kirjatalunikkude vahetusi, nt Porskovo külas võttis Ella Nimvitsky ametikohustused üle Albert Nimvitsky'lt, viimase surma tõttu. Kirjatalu asukoht jäi endiseks. Samasugune juhtum leidis aset Taga-Varesmetsas, kus Meinhard Kask võttis üle Oskar Kask'i ametikohustused.³⁹ Nendes juhtumitest ei muutunud tegelik kirjatalu asukoht, vaid kirjataluniku nimi. Seega oli tavaline, et kirjataluniku ametit pärandati vanematelt lastele. Kirjatalunike pered olid tõenäolisemalt keskmiselt kõrgema haridustasemega. Nende inimeste pidev ligipääs informatsiooni levikule oli kindlasti suureks eeliseks teiste elanike ees, kes ajakirjandust niipalju ei jälginud.

Posti liikumine püsis muutumatuna mitmeid aastaid, enne kui ühildati autobussi liikumine postivedamisega. Rongiliiklus Tallinna-Jõhvi ning autobussiliiklus Jõhvi-Iisaku

---

³⁵ ERA.2003.1.204, Posti- telegraafi- telefoni Peavalitsuse ärakiri, november 1928

³⁶ ERA 2003.1.290, Posti- telegraafi- telefoni Peavalitsuse kiri Iisaku postkontori ülemale, veebruar 1931

³⁷ ERA 2003.1.290 Ringkiri postkontorite ülemale ja piimaühisuste keskliidule, 27.juuli 1932

³⁸ ERA 2003.1.290 Piimatalituste ja koorejaamade nimekiri, lk 160

³⁹ ERA.2003.1.290 Ärakirjad, lk 59,60

vahel oli operatiivseks viisiks korraldada postivedu Eesti Vabariigi valitsuse ja väiksemate vallavalitsuste vahel.

Bussiliikluse arenedes muutus tasapisi võimalikuks ka erapostkastide ülespanek. Posti- telegraafi- telefoni Peavalitsuse ringkirjas postkontoritele, valla- ja maavalitsustele sügisel 1937. aastal oli märgitud isikutel võimalus taotleda erapostkastide paigaldamist. Tingimusteks oli, et postkastid ei paiknenud traktil, kus posti vedas autobuss ja kastid polnud üksteisele lähemal kui kilomeeter.⁴⁰ Hobuvankritega veetav post pidi autobussidega võrdluses suutma graafikus püsida, mistõttu oli ainuke viis tuua postkastid teele lähemale ning seeläbi kiirendada postiliiklust. Konkurents oli edasiviiv jõud, mistõttu ka postivedu arenes hüppeliselt tänu autobussiliikluse levikule maakohtadesse.

2.3. Ajalehed

Ajalehed olid äärmiselt tähtsad edastamaks erinevaid õpetusi maarahvale. Samuti saadi ajalehtede kaudu teada toimunud sündmustest teistestki Eestimaa paikadest. Ajalehtede kaudu hoiti ennast kursis välismaal toimuvaga. Ajakirjandus edastas ka omavalitsuste tööpakkumisi näiteks sekretärile ja õpetajatele. Ajalehtede, eriti päevalehtede jõudmine väikestesse küladesse oli keeruline, kui puudus korralik postikorraldus. Hilinenud kuulutus võis tähendada tööd otsivale inimesele möödalastud võimalust.

1927. aasta märtsis ilmuma hakanud päevaleht „Rahva Sõna“, mis leidis kiiret poolehoidu lugejate hulgas, püüdis igati kaasa aidata kirjasõna levikule. Valdadele ja alevitele tehti kuulutustelt kuni 20%-seid hinnaalandusi. Selles nähti suurt vastutulekut ning head võimalust leidmaks töökohtadele sobivaid töötajaid.⁴¹ Ajalehtede ja ajakirjade vastutulelikkus oli väga oluline aitamaks kaasa edendada maarahva haridust. Muidugi lähtusid ajalehed ärilisest kasulikkusest, kuid igasugunegi allahindlus või oli abiks.

Kui palju ja milliseid ajalehti täpselt Iisaku valla küladesse telliti pole teada, küll aga teame umbkaudseid numbreid mõne üksiku küla kohta. Ees-Varesmetsa ja Taga-Varesmetsa

---

⁴⁰ ERA.2003.1.418. Posti- telegraafi- telefoni valitsuse ringkiri, lk 22

⁴¹ ERA.2003.1.160, lk 143

külades elas 1927. aasta juulis 350 inimest ning külas oli umbes 20 ajalehetellimust. Luuga külas elas 1927. aastal 65 inimest, kelleni jõudis 10 ajalehetellimust.⁴² Kuna tol aastal toimus nendes külates postivedu hoopiski juhuslikult, siis on imekspandav, et ajalehed jõudsid korrapäraselt kohale. Juhusliku veo puhul tekib kindlasti võimalus, ajalehed kohale ei jõua, seetõttu torkab siinkohal silma elanike tungiv soov päevauudistega kursis püsida, vaatamata sellele, et võib-olla loeti mitme päeva vanuseid uudiseid.

Iisaku alevikus postiljoniametit pidanud Heindrich Malm kirjutab oma mälestustes, et tema postiljoni teenistuse ajal oli Iisaku kohta keskmiselt 20 ajalehetellimust, mis kinnitab ka eelnevas lõigus toodud teiste külade andmeid. Malmi mälestuste kohaselt loeti Iisakus väljaandeid „Päevaleht“ ja „Vaba maa“. Levinuimaks maakonnaleheks oli „Virumaa Teataja“, mis jõudis laiapõhjalise lugejaskonnani tänu oma suure tiraaži tõttu. Peale ajalehtede oli Iisaku piirkonnas populaarseimaks ajakirjaks „Taluperenaine“.⁴³ Peale põhiliste loeti veel ka „Postimeest“, „Sakalat“ ja „Kaja“.⁴⁴ Iisaku vallas loeti lehti üsnagi palju ning levisid ka erinevad väljaanded. Just erinevate väljaannete rohkus näitab, et ajapikku paranesid postiteenistuse olud ning maakohtadesse jõudsid perioodikaväljaanded tõhusamalt.

Ajalehtede jõudmine Iisaku valla küladesse võis vahel olla häiritud. Sügisel 1938 nentis Iisaku postkontori ülem, et suuremad ajalehed „Päevaleht“ ja „Uus-Eesti“ jõudsid lugejateni liiga hilja. Nimetatud ajalehed trükiti Tallinnas hommikul enne kella 6. Seega reedese päeva uudised, mis olid paigutatud laupäevast kuupäeva kandvasse ajalehte, jõudsid Iisakusse alles esmaspäeval. Roostojale, Kauksi, Kurusse, Uuskülasse, Katasele ning Karjamaale jõudsid ajalehed alles teisipäeval. Külaelanikud said reedeseid uudiseid lugeda alles neljanda päeva õhtul.⁴⁵ Vaatamata probleemidele inimesed ikkagi tellisid ajalehti. Üks maal elamise puuduseks ongi informatsiooni teatav hiljaksjäämine. Sellega kindlasti talunikud arvestasid ning vahel harva mõni päev hiljem jõudnud ajalehed ei takistanud kedagi ennast uudistega kursis hoidmast.

---

⁴² ERA.2003.1.186 lk 49-50

⁴³ Meeme Kask, Oskar Surva, Heinrich Malm, *Iisaku ja tema postisajand – Milliseid ajalehti loeti kuni 1940. aastani*, Iisaku Lood VI, Iisaku Muuseumi Sõprade Selts, (Vali Press OÜ, 2010)

⁴⁴ Meeme Kask, Oskar Surva, Heinrich Malm, *Iisaku ja tema postisajand – Mõttemõlgutusi ja elupilte esimesest rahuaastast*, Iisaku Lood VI, Iisaku Muuseumi Sõprade Selts, (Vali Press OÜ, 2010)

⁴⁵ ERA.2003.1.418, lk 37

2.4. Telefoni kõnepunktid

Aprillis 1925 alustas posti- telegraafi- telefoni Peavalitsus välja selgitama, millistesse maapiirkondadesse oleks vajalik telefoni kõnepunkte ehitada. Vabariigi valitsus oli posti-telegraafi- telefoni Peavalitsusele lubanud anda kolme aasta jooksul 9 000 000 marka telefonipunktide väljaehitamiseks. Peavalitsus uskus, et aastaga saavad telefoni kõnepunktid igasse vallamajja püstitatud. Vald pidi ise tagama ainult telefoniliinide jaoks vajalike postide materjalid. Hoolikalt oli vaja selgeks teha, millistesse rahva kogunemiskohtadesse telefonipunkte vaja on, kuna igale poole neid lihtsalt ei jätkunud. Samuti loodi võimalus jõukamatel isikutel luua isiklik telefoniühendus, makstes selleks ettenähtud tariifi. Isiklikke paralleelühenduste kasutamine oli tol ajal väiksemates külates tõenäoliselt väga harv nähtus. Samuti püüdis Peavalitsus panna inimestele südamele, et nad oma lapsi noomiksid telefoni-telegraafiühendusi mitte lõhkuma. Laste seas olevat olnud populaarne lõhkuda postide tipus paiknenud isolaatoreid, neid kiviga puruks visates. Üks isolaator maksis aga keskmiselt 40 marka ning neid purustati igal aastal sadade tuhandete kaupa.⁴⁶

Kõnepunkti toomine mujale Iisaku valda kui ainuüksi Iisaku vallamajja võttis oodatust kauem aega. Eesti Vabariigi eelarve tundus olevat üsnagi väike ning uute liinide loomine tundus esialgsetest prognoosidest ning lubadustest eelarvet liialt koormav. Riik palus tungivalt kalkuleerida kõnepunktide vajalikkust. Iisaku vallas oli kaks eraldatumat ja suuremat punkti peale – Alajõe ja Kauksi. Just sinna soovitaski 1927. aastal Iisaku vallavanem kõnepunktid luua.⁴⁷ Samuti paigaldati kõnepunktid 1927. aasta juuliks veel ka Ees-Varesmetsa ja Taga-Varesmetsa külla. Kaugus Iisaku alevikust oli neil küladel vastavalt neli ja kuus kilomeetrit. Iisaku vallas leidis veel 16 küla, kus inimesed olid omale üles pannud telefoniabonendi ehk ettemaksuga (tänapäevase liitumisega) telefoni.⁴⁸ Miks just Ees-Varesmetsa ja Taga-Varesmetsa küladesse olid telefonipunktid üles seatud, pole teada. Loogiline järeldus on, et need külad asusid suurematest liikumisteedest eemal ning telefoni kasutamine oli väljapääsmatu kiireks infovahetuseks.

---

⁴⁶ ERA.2003.1.105, Kõnepunktide avamise vajaduse väljaselgitamisest, 23.aprill 1925.

⁴⁷ ERA.2003.1.160, Soovide teatamistest telefonide arendamise alal 1928/29. a eelarve jaoks, 12.aprill 1927

⁴⁸ ERA.2003.1.186, Kõnepunktide loend, 9. juuli 1927

Telefoni kõnepunkte paigaldati aasta-aastalt Iisaku valla küladesse juurde. 1938. aasta augustis paigaldati telefoni kõnepunkt Sällikusse. Kõnepunkti juhatajaks määrati postitalunik Ludvig Reiska. Kodanikele tehti Iisaku postkontori ülema poolt selgeks, kuidas telegramme ja telefonikõnesd vastu võtta ning kuidas neid toimetada edasi külaelanikele.⁴⁹ 1938. aasta keskpaiku oli Iisaku vallas olemas kaheksa telefoni kõnepunkti: Iisaku postkontor, Alajõe, Ees-Varesmetsa, Jõuga, Kauksi, Nurme I, Sälliku ja Taga-Varesmetsa. Sama aasta septembris loodi juurde veel kaks telefoni kõnepunkti: Kuru ja Uusküla kõnepunkt. Antud kõnepunktid olid lähimatest naaberkõnepunktidest umbes nelja kuni viie ja poole kilomeetri kaugusel.⁵⁰ 1930. aastete lõpus hakati telefoni kõnepunkte küladesse juurde paigutama üha enam. Püüti saavutada telefonivõrk, mis kataks kogu Iisaku valla külade kommunikatsioonivajadused.

---

⁴⁹ ERA.2003.1.418. Posti- telegraafi- telefoni valitsuse ärakiri, lk 32

⁵⁰ ERA.2003.1.418. lk 45

3. TEEDEMAJANDUS

3.1. Olukord Eesti Vabariigi algusaegadel

Esimese maailmasõja ja Vabadussõja järgses Eesti Vabariigis oli teede olukord töökatte puudumise tõttu äärmiselt nigelas seisus. Eriti muserdav oli maantee-sildade seisukord. Üksikuid kivisildu võis kohata vaid Põhja-Eestis. Enamasti ületati suuremaid jõgesid parvedel. Väikeste jõgede ületuskohtades võis leiduda halvas seisukorras puidust sildu. Noore riigi esmaseks ülesandeks sai teelõikude läbitavuse tagamine ning sildade ehitamine. 11. novembril 1918. loodi teedeministeerium, mille ülesandeks oli korraldada ja korrastada teedemajandust Eesti Vabariigi territooriumil.⁵¹

Eesti Vabariigi majanduslikud võimalused olid piiratud, mistõttu teede korrashoiu eest kandis hoolt maaelanikkond naturaalkohustuse korras. 1923. aastast jäi sildade ehitamine ja parandamine maakonna hooleks. Keskvalitsus tegeles vaid finantseeringuga ning tööde järelevalvega. Varem puudu olnud maanteede seadus võeti vastu 1928. aasta 25. mail. Antud seadus määras kindla teedemajanduse struktuuri, lõi teedekapitali ning teemeistrite ametikohad. Teedekapitalid moodustati nii Teedeministeeriumi kui ka maavalitsuste juurde. Teedekapitali panustasid enim era- ja riiklikud ettevõtted ning riigimetsa rentivad isikud. Ajapikku andis oma panuse teedekapitali ka jõuvankri- ja bensiinimaks. Maanteede ja sildade ehitamist ja hooldus korraldasid otseselt maakonnavalitsuste juures olevad teedeosakonnad. Teedeosakonnad allusid küll administratiivselt maavalitsusele, kuid tegelik juhtimine ja finantseerimine oli teedeministeeriumi pädevuses.⁵²

Teemeistripiirkondi hakati looma 1928. aastal. Igas maakonnas oli keskmiselt kuus kuni seitse teemeistripiirkonda, mille hallata oli piirkonna teedevõrk pikkusega 250-300 kilomeetrit. Teemeister oli maavalitsuse ametnik, kellele pakuti piirkonda võimalusel tasuta korter ja põllumaa. Samuti kaeti kõik tööga seonduvad kulud teekapitali vahenditest. Ülesandeid oli teemeistril palju: tee muldkeha, -peenarde ja kraavide korrashoid;

---

⁵¹ Marge Rennit, Mairo Rääsk, *Tee ajalugu!*, Eesti Maantemuuseum 2006, lk 64

⁵² Marge Rennit, Mairo Rääsk, *Tee ajalugu!*, Eesti Maantemuuseum 2006, lk 65

kruusateede hõõveldamine roobaste tasandamiseks; väiksemate aukude ja roobaste parandamine kunstteedel; sildade ja truupide hooldamine; teemärkide ja –haljastuse hooldamine; talvine lumetõrje; uute teede ja sildade ehitamine; liiklusjärelvalve ning naturaalkohustuse täitmise kontrollimine. Ülesannete rohkuse tõttu nõuti teemeistritelt ka kutsekooli või tehnikumi lõpetamist. Teemeistritele korraldati ka vastavaid kursuseid alates 1928. aastast. Igal aastal osales kursustel 26 inimest. Vastavaid kursuseid viidi läbi aastani 1930, seega kolme aasta jooksul koolitati välja 94 inimest, neist kümme Virumaal, mis tundus valitsusele piisav. Edaspidi korraldati teemeistritele kordamiskursuseid. 1931. aastal võttis kordamiskursustest osa 84 inimest. Kordamiskursused näitasid, et koolitatud teemeistrite tase jäi kõvasti soovida. Osalt tulenes meistrite halb kogemus maavalitsuste usaldamatusest. Teemeistrid pidid leppima kergemate tööde tegemisega, mistõttu arenemiseks puudusid võimalused. Kokkuvõttes loeti teemeistrite koolitamise projekt siiski edukaks, ning koolituste tagajärjeks oli parem organiseeritus teehoolduses ja –ehitamises, mis kajastus ka paremates teeoludes.⁵³ Pidev töö taristu arendamiseks oli noore riigi jaoks äärmiselt oluline, kuna see rajas võimalused ka teiste elualade kiiremaks arenguks ja paremaks toimimiseks.

Teemeistripiirkonna keskused loodi tihti endistesse kõrtsihoonetesse ja postijaamadesse, sest vajalik oli hea asukoht suurte teede ääres ning nimetatud hoonetes olid ka vajalikud avarad abiruumid olemas. Võõrandatud hooned anti maavalitsusele üle igasuguse maksuta. Kui endiseid kõrtsikohti ja postijaamu kasutada ei saanud, müüdi hooned maha, kuid müügist saadud tulu investeeriti ikkagi maanteede ehitamisse või korrashoidu. Võõrandatavaid kõrtsikohti ja postijaamu oli Virumaal 24 ja terves Eesti Vabariigis 260. Alati ei piirdutud vanade hoonete kasutamisega. Eluolu paranedes ehitati 1930. aastatel teemeistrikeskustele ka uusi hooneid.⁵⁴

3.2. Teede olukord Iisaku vallas 1918-1940

Nagu põllutööd oli maainimesele iga-aastaseks tööks teede korrashoid. Teid sillutati kevadel, hiljem ka sügisel ning seda pidi inimestele väga tihti meelde tuletama. Esimese

---

⁵³ Mariliis Hämäläinen, *Teemeistrite väljaõpe 1928. aasta maanteede seaduse elluviimiseks*, Eesti Maanteemuuseumi aastaraamat 2013, lk 67-79

⁵⁴ Marge Rennit, Mairo Rääsk, *Tee ajalugu!*, Eesti Maanteemuuseum 2006, lk 66

Eesti Vabariigi ajal puudusid ettevõtted, kes tegelesid üldiselt ühiskasutatavate teede korrashoiuga, mistõttu lasus teede korrashoiukohustus igal maaomanikul, kelle talumaadest ühiskasutatav tee läbi läks.

1923. aasta ärakirjas Viru maakonnavalitsusele märgib Jõhvi jaoskonna ülem, et kõik jaoskonna teede ja sildade remondiga seonduv jäi katki, kuna varakult tulnud külm ja lumi muutis parandustööd võimatuks. Samuti märkis ülem, et kõige vähem on suutnud oma teede heaks ära teha Vasknarva, Jõhvi ja Iisaku vald, kes polnud suutnud vajalikke materjale enne külma ja lume tulekut kohale vedada, mistõttu on ka teehooldus ja- parandustööd jäänud korralikult teostamata.⁵⁵ Kas tulenes see rahva laiskusest või ainult halvast ilmast, võib vaid oletada. Küll aga leidub arhiivimaterjalides väga palju akte, milles kutsutakse vallarahvast korrale oma teelõike paremini sillutama ja parandama.

Juunis 1925 andis Iisaku vallavalitsus välja käsu, milles kohustab kõiki valla territooriumil elavaid maaomanikke korrastama oma teed õigeaegselt, neid sillutades. Hoolitsetavate teede hulka kuulusid ka kirikuteed, mille eest hoolitsesid ikkagi talumehed. Jaanipäevaks pidid olema kõik teed korralikult sillutatud ning üle antud maakonnavalitsusele ülevaatamiseks. Paika oli pandud ka kindel tee laius. Postimaantee pidi olema kolm ja pool sülda (umbes 7,5 meetrit) lai, kirikutee kolm sülda (umbes 6,4 meetrit) ja külavahelised teed pidid olema kaks sülda (umbes 4,3 meetrit) laiad. Nendes laiustes pidid olema teed kaetud täielikult kruusaga. Samuti tuli kindlasti puhastada ka teede ääres vooklevad kraavid, et pinnasevesi saaks teelt ära voolata. Iga teeomanik pidi oma teeosa ära märkima postidega, mille küljes olid nõutavad sildid. Ilma märgistusega sai tee „mitte korrastatuks“ loetud. Teetegijad pidid oma kohustustest kinni pidama, kuna vastasel korral võeti nad vastutusele ning teid parandati ja sillutati küll riigipoolset, aga hiljem nõuti parandustöödeks kulunud summad talunikelt välja.⁵⁶ Peale parandustööd pidi teekohuslane andma tee revidendile isiklikult või läbi volitatud isiku üle. Ehk kõik toimingud pidid olema selgelt dokumenteeritud. See vajadus tekkis, kuna tõenäoliselt oli palju neid, kes püüdsid oma kohustustest kõrvale hiilida, kuna teetöö ei tundunud just individuaalselt kasutoov. Kirjapanek oligi eriti tähtis eksituste vältimiseks.⁵⁷ Kindlate mõõtmete järgimine näitas teatavat professinaalsust. Tundub, et see aeg oli möödas, kus iga mees korrastas tee

---

⁵⁵ ERA 2003.1.72, Jõhvi jaoskonna ülema ära kiri Viru maakonnavalitsusele, 14. november 1923

⁵⁶ ERA.2003.1.135, Iisaku vallavalitsuse käsk küminikule teetegijatele edasijagamiseks, 4. juuni 1925

⁵⁷ ERA.2003.1.135, Politsei Ülema ettekirjutus Iisaku vallavalitsusele, 9. juuni 1925

silmamöödu ja oma suva kohaselt. Mõõtmete punktipõhine järgimine aitas kindlasti kaasa ka järgnevatel kordadel tehtavatele teetöödele, kuna aluspõhi loodi korralik ja täpne.

Üks intsident juhtus 1925. aasta juunis, kui oma teetöödega polnud hakkama saanud naabervalla elanik, kellel oli maid Iisaku vallas. Nimelt anti kirjas teada, et Vassilij Mahov polnud ma kohuseid korralikult täitnud. Kiiremas korras tuli puudujäägid likvideerida, vastasel juhul tegi Iisaku vald ise vajalikud teetööd ning nõudis hilisemalt kohtu teel teeremondiks kulunud raha sisse.⁵⁸ Sarnaseid intsidente juhtus pidevalt. Antud juhtumid näitavad, kuivõrd tõsiselt suhtuti maanteede ja ka väiksemate kiriku-, valla- ja erateede korrashoidu. Transporti ja info liikumist peeti äärmiselt tähtsaks ning selle pärssijaid karistati korraliku trahviga. Kindlasti mängis siin ka oma osa härra Mahovi tegelik elupaik, mis asus naabervallas. Nimelt soovis Iisaku vald lihtsalt naabervalla elanikele täiendavalt meelde tuletada, et kui omati maad Iisaku vallas, pidid nad korrektselt hoolt kandma oma maid läbivate teede eest, olenemata isiklikust elukohast.

1925. aasta oli teede seisukorras suhtes üsnagi eriline, kuna antud aasta talv oli valdavalt lumevaene ning transport toimus enamjaolt regede asemel vankritega. Teedele tekkinud roopad muutsid murelikuks isegi suuremad intsitutsioonid nagu maakonnavalitsuse, mis saatis rutulisi ringkirju, tuletamaks meelde, et roopad tuli kindlasti täita, kasutades selleks suuremaid teekive või siis äärmisel juhul mulda. Teede korrashoid oli tähtis, kuna sellest sõltus põllutööde algus ning sujuvus.⁵⁹ Teede sillutamine ei olnud ainsaks tööks, mida tarvitseti ette võtta. Tihti olid väiksema kasutusega teed võsastunud, pisemad jõeületuskohad ja kraavide truubid ära vajunud või kokku kukkunud. Mitmed arhiivis leiduvad kirjutised annavad märku, et teede olukord Iisaku vallas polnud Vabariigi algusaastatel just eriti kiita. Küll aga pöörati palju tähelepanu olukorra parandamisele.

Tasapisi ehitati ka riigi ja maakonna toetusel sildu ja ülekäike. Näiteks eraldas märtsis 1927 Viru maakonnavalitsus Iisaku vallavalitsusele 80 000 marka Lõpe silla ehitamiseks.⁶⁰ Antud sild paiknes väga olulisel maanteel ning parandas kindlasti Iisaku suhtlemisvõimalusi valla siseselt ja kindlasti ka naabervaldadega, eriti Tudulinna.

---

⁵⁸ ERA.2003.1.135, Iisaku vallavalitsus

e kiri Vasknarva vallavalitsusele, 5. juuni 1925

⁵⁹ ERA.2003.1.135, Viru Maakonnavalitsuse ringkiri vallavalitsustele 17. märts 1925

⁶⁰ ERA.2003.1.188, Ärakiri Iisaku vallavalitsusele Lõppe silla ehitamiseks, 8.märts 1927

Teede seisukorra eest ei seisnud vaid riigi käsud ja keelud. Leidus ka inimesi, kes saatsid Iisaku vallavalitsusele kirju sooviga alustada teeparandusega varakult, sest talv oli lõppenud ootamatult kiiresti ning lihtsam oli teel roopaid kinni ajada ja tasandada, kui maapind polnud veel kivistõvaks külmunud. Hiljem oli ka lihtne kruusa siledamale teele peale vedada.⁶¹ Need kirjad avaldasid otsest mõju, kuna Viru maavalitsus andis kõikidele valdadele ülesande, et kevadist teehooldust viidaks läbi võimalikult varakult, sest pehme pinnase vormimine ja tasandamine läks kordades kiiremini ning oli ka füüsiliselt palju lihtsam. Samuti soosis selline ettevõtmine põllutöödel toimetajaid. Esiteks said põllumehed hõlpsamini liikvele ning teiseks saadi rohkem keskenduda põllutööde läbiviimisele, kuna tavaliselt tehti teetöid peale esimeste põllutööde lõppemist, nüüd aga jäi see aeg kõik põlluharimiseks.

Pidevalt tekitas segadusi, kes millist teelõiku korrastama peab. Igale talule pidi olema määratud oma teelõik, kuid tihti polnud vallavalitsus jõudnud nimeliselt teelõike määrata. Teede üleandmise tähtaja lähenedes tekkisid lahkkelid, kuna keegi ei tahtnud tegemata jäänud teetööde eest asjata karistada saada. 1927 aasta juunis olid Roostoja külas teejaod küll määratud, aga talunikele ei olnud piisavalt selgitusi antud, kus nende tee osad täpsemalt asuvad. Vallavanema palvest Iisaku jaoskonna abile, saame umbkaudu teada, mis mahus teelõiku taluomanikud hooldama pidid. Nii määrati Meinhard Katmanile 39-meetrine, Johannes Roosvaldile 23-meetrine, Anton Roosvaldile 24-meetrine ja Harald Roosvaldile 24-meetrine teelõik, millele tuli kindlaks kuupäevaks teha pindamis- ja muud korrastustööd.⁶² Korrastatavate teelõikude pikkused varieerusid 10-300 meetri vahel. Siinkohal oli selgelt näha, et tekkis teatav ebavõrdsus. Naturaalkohustuse raames korrashoitav tee tekitas paljudele peaaegu ületamatut takistust. 1927. aastal tähendas teede parandamine ja sillutamine suurt füüsilist pingutust. Mootorsõidukid polnud veel väga levinud, mistõttu tuli kasutada veoloomade abi. Just füüsilise pingutuse tõttu püüdsid paljud talumehed teid parandada võimalikult lihtsalt, mistõttu ka teelõikude kvaliteeti pidevalt kontrollida tuli.

Alati polnud talunikud füüsiliselt võimelised oma teelõiku korrastama. 1929. aasta detsembris pöördusid Roostoja küla elanikud Viru Maavalitsuse poole palvega, et

---

⁶¹ ERA.2003.1.188, Soovitus Iisaku vallavalitsusele ja nõukogule (Fr. Reinberg), 20.aprill 1927

⁶² ERA.2003.1.188, Kiri Iisaku jaoskonna Vallavanema Abile, juuni 1927

maavalitsus võtaks Iisaku–Tudulinna tee Roostoja küla läbinud lõigu põhjaliku korrastamise enda kanda. Nimelt lookles tee jõe läheduses. Jõkke voolav soovesi ujutas vahel üle kogu tee. Kuna Iisaku–Tudulinna tee oli tähtis liikumistee, mis viis Rakvereni, kui maakonna keskuseni välja, siis antud teelõigu korrashoid oli väga oluline. Veekahjustustega võitlev külarahvas jäi hätta pikkade teelõikude (kuni 2 km talu kohta) parandamisega. Seega palusid kohalikud inimesed Maavalitsust, et viimane aitaks elanikke tee korrastamisega ning põhjaliku ümberehitamisega.⁶³ Elanike palve oli igati mõislik ning tähtsa liiklemistee korrashoid oli nii vallale kui ka maakonnale väga tähtis.

Normaalkohustuse järgimine tõi kaasa ühe suure puudujäägi. Talude suurused ning taludes elavate inimeste arv polnud alati seoses. Suurte maa-aladega taludes võis elada eakamaid inimesi, kes ei suutnud füüsiliselt rasket naturaalkohustust täita. Samuti võis juhtuda, et teed, mis looklesid soistel pinnastel, asusid just selliste talude aladel, mille elanikud ei suutnud oma kohustustega toime tulla. Oli võimalus palgata endale lisatööjõudu, mis vajas kahjuks rahalist väljaminekut, milleks jällegi kõik talud polnud võimelised. Võis tekkida olukord, kus tähtsate maanteede seisukord polnud kiita. See omakorda aeglustas valdade-vahelist liiklemist ja suhtlemist.

Sagedased olid ka olukorrad, kus teatud palvete tagajärjel vallavalitsus vabastas isikud naturaalkohustusest teed hooldada, kas siis tee kauguse, tervisliku seisundi või mõne muu põhjuse alusel. Näiteks olid naturaalkohustusest vabastatud Kauksi Päsari talu omanikud Diedrich ja Eduard Treiman ning riigi renditalu pidaja Aleksander Palm. Nad olid naturaalkohustusest loobumise põhjenduseks toonud asjolu, et klassiteed asuvad nende taludest liialt kaugel. Kuru ja Kauksi küla elanikud koostasid 1933. aasta sügisel petitsiooni, kus sooviti ebaõiglus kaotada. Taheti Tremanitele ja Palmile naturaalkohustuse taastamist asjaolul, et ka teistel külaelanikel on raskendavaid asjaolusid teede hooldamiseks ning tee kaugus ei olnud mingisugune ettekääne oma kohustuse täitmata jätmiseks.⁶⁴ Teede hooldamine oli suur töö ning on näha, et valla tööjaotus tekitas külaelanike omavahelistes suhetes pingeid. Antud palvet võib lugeda pealekaebamiseks. Ei leitud, et üksikud külaelanikud võisid üldisest suurest tööst eemale hoida ajal, mil teised kõvasti pingutasid.

---

⁶³ ERA.2003.1.236 Palve Viru Maavalitsusele, detsember 1929

⁶⁴ ERA.2003.1.312 Vastulause Iisaku vallavolikogule, november 1933.

Alates 1930. aastast saatis igal aastal Iisaku vallavalitsus piirkonna teemeistri ettepanekul küladesse laiali käsud. Küla kümnik pidi hoolt kandma, et talunikud vastavad korraldused kätte saavad ning neid ka täidavad. Korralduste hulka kuulusid tee äärte puhastamine puudest ja põõsastest vajalikus kauguses teest (sõltus, mis klassi tee oli määratud).⁶⁵ Samuti saadeti kümnikule laiali külades asuvate teede parandamiskäsud, kus olid nimetatud isikud, kellel oli tee vaja uuesti parandada ja miks (liiga vähe kruusa jne) Kaskudes oli veel teede vastuvõtmise tähtajad. Külaelanikud pidid tembeldatud käsupaberitele lisama oma allkirja, kui oldi informatsiooni kätte saadud.⁶⁶ Sarnaseid käske leidis aastast-aastasse kruusaaukude kasutamise, talveteede korrastamise ja võsalõikamise kohta. Allkirjade vastu vahetatavad käsud muutsid talunike elu teetööde suhtes organiseeritumaks. Raskem oli hiilida mööda oma kohustustest. Samuti tootsid antud käsud juurde ka hulganisti bürokraatiat. Oli vaja palgata teemeistrid, kes jälgisid üldist teede olukorda ning hindasid tehtud tööde uuesti tegemise vajalikkust. Samuti said tööd juurde külade kümnikud, kes pidid oma külarahvast pidevalt valla poolt tulevate korraldustega kursis hoidma. Kümnik pidi ka mingil määral teostama omapoolset esmast kontrolli. Positiivne oli bürokraatia laienemine väikestesse küladesse kasvõi selle poolest, igal aastal sai vald teatud määral informatsiooni oma külaelanike kohta.

Kohalike teede pidamise üle tekkis ka aeg-ajalt kohtuvaidlusi valla ning külaelanike vahel. Näiteks otsustas Iisaku vald 1930 aasta juunis sulgeda Taga-Varesmetsa–Armeiski tee. Külaelanikes tekitas aga tee sulgemine selget pahameelt, kuna nähti seda ainsa otseteena lähema raudtee ja aleviga – Jõhviga. Samuti läks tee läbi vallavanema Leonhard Olei talumaade 1,5 km ulatuses. Seega olid vallavanemal antud otsuses selged isiklikud huvid. Varem oli vallavanem ka antud teed kärpides endale põllumaad juurde tekitanud. Põllumaa oli laienenud niivõrd, et vaevalt külateel hobusevankriga läbisõitma pääses. Vallavalitsus otsustas tee sulgeda ilma maakonnaavalitsuse nõusolekuta, mis aga oli seadusevastane.⁶⁷ See oli vägagi selge isikuvõimu ärakasutamine vallavanema poolt.

Kauksi–Alajõe lõigule loodi uus teelõik 1931. aastal. See ühendas Kauksi ja Kuru külasid sirgemat sihti mööda ning hõlbustas üldist läbipääsu ja liikumist, mis oli varem

---

⁶⁵ ERA.2003.1.255 Iisaku vallavalitsuse ringkäsud külade kümnikele, august 1930, lk 23-32

⁶⁶ ERA.2003.1.275 Iisaku vallavalitsuse ringkäsud külade kümnikele, juuni 1931, lk 13-33

⁶⁷ ERA.2003.1.275, Ärakiri: Jõhvi jaoskonna rahukohtunikule, 30. jaanuar 1931

toimunud suurte raskustega.⁶⁸ Varem mööda järvekallast looklenud tee loodi mööda sirget sihti, läbi tiheda metsa. Loodud teelõik vähendas teepikkust Kauksi ja Kuru vahel mitme kilomeetri võrra ning on kasutusel tänase päevani.

1930. aastatest ilmuvad arhiivimaterjalidesse Iisaku valda läbivate teede nimekirjad. Igal aastal loelteti vallasisesed teelõigud õles ning lisati täpsed mõõdud. Aastaks 1937 oli Iisaku vallas I klassi teid (Tartu–Narva maantee) 26,5 kilomeetri, II klassi teid (Iisaku–Alajõe) 12,6 kilomeetri ja III klassi teid 70 kilomeetri ulatuses.⁶⁹

Naturaalkohustus oli Eesti Vabariigis aastatel 1918-1940 olulisel kohal. Teelõikude jagamine tõi aeg-ajalt kaasa kergemaid tülisid naabrite vahel. Teelõigud polnud alati võrdselt jaotatud, mistõttu tekkis üksikutel kodanikel naturaalkohustuse kandmisel raskusi. Naturaalkohustus jäi aga püsima. 1938. aasta juulis saatis Viru maavalitsus laiali joonised naturaalkohuslaste teeosade vahemärkide valmistamiseks (Lisa 2).⁷⁰ Korralike ja tugevate maamärkide kasutamine tähendas, et senist korraldust ei plaanitud lähitulevikus muuta. Naturaalkohustus jäi kehtima pikemaks ajaks vaatamata 1928. aastal vastu võetud Maantee seadusele, mille kavas oli naturaalkohustuse kaotamine. Järk-järgult püüti teid üle võtta teedekapitali hooldamise alla, kuid näiteks veel aastal 1934 hooldati 76% kogu teedevõrgust naturaalkohustuse korras.⁷¹

Kuigi teed polnud kõige paremas korras oli Eesti suutnud lühikese ajaga luua süsteemi, mis arvestas vabariigi võimalusi. Naturaalkohustusega jätkamine oli ainuke mõistlik viis kuidas väikese teedekapitaliga hoida korras olemasolevaid kruusateid, mis katsid Eesti alal kõige suuremas ulatuses. Võrreldes olukorraga, mis valitses Esimese maailmasõja ning Vabadussõja ajal, mil teid põhimõtteliselt ei hooldatud mitmeid aastaid järjest, paranes maailmasõdadevahelisel ajal Eesti teede kvaliteet tohutult, kuna ei panustatud uute ja keeruliste lahenduste leidmisele tee-ehituses, vaid püüti hoida olemasolevate teede seisukord aasta läbi kontrolli all.

---

⁶⁸ ERA.2003.1.275 Kauksi-Alajõe uue teelõigu avamise akt, 26. juuli 1931

⁶⁹ ERA.2003.1.351, lk 52

⁷⁰ ERA.2003.1.447, lk 41

⁷¹ Helena Kaldre, *1928. aasta Maantee seadus – naturaalkohustuse kaotamise katse*, Eesti Maanemuuseumi aastaraamat 2008, lk 116

3.3. Kruus

Oluliseks komponendiks teetööde teostamisel oli kruus. Tähtis oli kruusa kvaliteet ning selle lähedus korrastatavatele teedele. Maaomanikele, kelle maadele kruusaaugud jäid nägid kruusa müümises äri võimalust. Kruusaaukude omanikele määrati tasu 4000 marga ulatuses ühe vakamaa eest aastas. Teedevalitsus pidas selliseid summasid „ebanormaalselt liig suurteks“ ning polnud veendumusel, et niivõrd suuri summasid oli võimalik maaomanikele välja maksta. Revidente ja tasude määrajaid paluti arvesse võtta kohalikku turuhinda maa rentimisel ning teisi kohalikke ja üleriigilisi aastast-aastasse muutuvaid tegureid. Vastumeetmena nägi Viru maavalitsus, et juhul kui maaomanike nõudmised muutuvad liialt suureks ning neid pole enam võimalik täita, tuleb maksuinspektoril ümber vaadata talu sissetulekud ning need vastavalt lisamaksuga maksustada.⁷² Kruusaauk taluniku maal tähendas väga head ja püsivat sissetulekuallikat, vähemalt niikaua kuni kruusaaugus kvaliteetset teeparandusmaterjali jätkus. Summade küsimisega pidi küll olema ettevaatlik, aga riik panustas teede korrashoidu piisavalt, mis tähendas, et äriliselt nutikamad talumehed võisid teenida korralikku lississetulekut ning seda igal aastal. Talumeeste seisukohalt oli kruusaostmise riiklik toetus äärmiselt oluline. Vaadates millistes hindades antud loodusmaterjali müüdi, poleks paljud väiksemad talud võimelised kruusa ostma ning teed oleks jäänud parandamatta.

Oktoobris 1927 avati Iisaku vallas kaks uut kruusaauku. Neist esimene asus valla poolt väljarenditaval „Kivimäe“ talu maadel Kauksis. Kasutajaks oli Aleksander Palm, kes rentis talukohta kirjamaana. Vallavalitsuse poolt kokku pandud komisjon hindas kruusaaugu vastavust, kas kruus oli hea kvaliteediga ning kas augus oli kruusa piisavalt, et kruusaauku üldse avada. Loovutatud maa eest maksti rentnikule 200 marka aastas. Teine avatud kruusaauk asus Tereveres „Armeiski“ talu maadel. Mõlemad kruusaaugud võeti kasutusele vallavalitsuse poolt, kes pidi tegelema ka ala eraldamisega ning kruusavõtmise järelvalvega.⁷³ Siinkohal näeme, et olles rentnik, polnud võimalik väga suurt kompensatsiooni kruusaaugu kasutamise eest küsida.

---

⁷² ERA.2003.1.188 lk 21

⁷³ ERA.2003.1.188 lk 37

Mõni aasta hiljem polnud aga kruusaaukude omanike elu niivõrd helge. Kruusaaugu võõrandamine oli üsnagi tavapärane nähtus. Veebruaris 1930 võõrandas Iisaku vald Kauksi külas Eduard Treimanni krundi piirides asunud kruusaaugu luues 800 m² suuruse maa-ala, kust oli võimalik kruusa teetöödeks võtta. Kruusavõtukohale loodi ka 4 m laiuses juurdepääsutee. Põldude kahjustamise eest maksti kompensatsiooniks Treimannile ühekordset tasu 50 krooni.⁷⁴ Vanas vääringus tähendanuks see summat 5000 marka, mis polegi niiväga väike summa. Negatiivne oli olukord maaomanikule, kuna makse oli ühekordne. Varemalt maksis riik kruusaugu kasutamise eest aastast renti. 1930. aastateks oli teede parandamise järelevalve arenenud niivõrd, et kõigist, kes tegid oma teelõigu korda halvasti või jätsid üldse tegemata, koostati nimekiri. Vallaelanikele tehti selgeks, millised puudujäägid nende parandatavatel teelõikudel olid. Peamiselt oli teid parandades nelja erinevat tüüpi eksimusi: tee oli täiesti parandamata, oli parandatud liivaga, oli liiga vähe parandatud või oli tee oli liialt võsastunud.⁷⁵ Detailne tagasiside teede olukorra kohta hõlbustas külaelanike elu.

Kruusaaugud olid maakohtades sageli probleemiks, kuna arengu käigus hooldati teid rohkem ning veeti ka kruusa suuremal hulgal teedele laiali. Kaevandatav kruus polnud alati õige kvaliteediga, mis muutis antud maavara aastalt aastasse kättesaamatumaks. Uued tehnoloogiad, nagu tsementbetooni või asfaltbetooni kasutamine ei jõudnud maapiirkondadesse niivõrd kiiresti, kuna eeldas suuremaid investeeringuid riikliku teedekapitali poolt. Kuna maapiirkondades oli teedekapitali alla kuuluvaid teid vähe, siis oli teede hooldamine enamjaolt käsitöö. Kruusa vedamine kaugetest kaevanduskohtadest muutis teedehooldusprotsessi kevaditi ja sügiseti väga talunikele väga ebameeldivaks.

3.4. Sildade remont

Suurematele maanteedele nagu Narva–Tartu maantee, pidas järelevalvet vallavanem isiklikult. Näiteks 1928. aasta juunis leidis vallavanem ning temaga kaasas olnud komisjon, et Narva–Tartu maanteel, nimelt Sälliku külas oli selliseid sildu, mis polnud enam vajalikud ning need võis kinni ajada. Nimelt käis jutt neljast sillast: 1) Sälliku küla vahel Iisaku pool

---

⁷⁴ ERA.2003.1.236 lk 28

⁷⁵ ERA.2003.1.275 Vallavalitsuse ettekirjutused külade kümnikele, juuni 1931

Kuru tee alguse sild, 2) A.Sabolotny talukohal asuv sild, 3) Nolki talukoha esimene sild, 4) Kauksi rajal esimene sild.⁷⁶ Vaadates tänapäevast Sälliku küla maastikku, siis igasugused sillad antud teelõigul puuduvad. Sõidutee-äärsed põllud asuvad maantee suhtes väga madalal. Seega võib oletada, et teepinna asumisel madalamal kui praegu võis sildu vaja minna. Pideva pinnase tõstmise ja kuivatuskraavide rajamise tõttu muutusid sillad mittevajalikeks, kuna puudusid suurevoolulised jõed. Vanad sillad lammutati, pinnas täideti ning kraave pikendati, millega juhiti vesi suurematesse ületuskohtadesse.

Sillad olid probleemiks veel mujalgi valla aladel. Tihti esines vanade puitsildade lagunemist, kus läbivajunud sillad olid üsnagi suureks probleemiks ning ohuks reisijatele. Üldjuhul teavitati vallavalitsust politseiametnike või abriprefektide poolt, et antud probleemidele tuleks kiiremas korras lahendus leida. Narva–Tartu maanteel asuv Jõuga puidust sild, mis oli ehitatud 1912. aastal, lagunes ning vajas kiiret parandamist. Lagunes ka Iisaku ja Mäetaguse valla vaheline „Gotmani“ sild, mis oli ühe tugitala ärakukkumise tõttu kõikuma hakanud ning ähvardas kokku variseda.⁷⁷ Sildade lagunemine oli tänu nende bioloogilise ehitusmaterjali tõttu tavaline. Antud probleemi võis esile tõsta just üldise eluolu paranemine ning auto, kaariku, regede ja muu säärase liikluse tihenemine. Samuti võis tähendada niivõrd põhjalikult ettevõetud sildade remondiakt korralist läbivaatust.

Vastav ehitusmaterjal saadi Iisaku valla metsadest. Metskonna metsaülemale anti vallavalitsuse poolt käsk vastavad puitmaterjalid välja nõuda. Peamiselt vajasisid sillad erinevates mõõtudes ehitusmaterjale: talasid, kaanepuid, alustalasid, poste, postide pealisi, kaane planke ja käsipuid. 1928. aastal oli sildu tarvis parandada: Narva–Tartu maanteel 13 silda, Jõuga–Armeiski–Varesmetsa II klassi teel üks sild, Iisaku–Varesmetsa II klassi teel üks sild, Pootsiku–Veleti III klassi teel kuus silda, Iisaku–Roostoja–Tudulinna II klassi teel kolm silda, Sälliku–Kuru II klassi teel kuus silda, Iisaku–Alajõe kirikuteel kuus silda ja Vögana–Alajõe–Kuru–Kauksi II klassi teel kuus silda. Kokku oli halvas seisus 42 silda.⁷⁸ Parandamist vajavate sildade koguarv oli muljetavaldav ning andis inimestele tööd pikemaks ajaks.

---

⁷⁶ ERA.2003.1.208 Dokument nr 15- Akt, 10. juuni 1928

⁷⁷ ERA.2003.1.208 Narva abiprefekti kiri Iisaku vallavalitsusele, 13.detsember 1928

⁷⁸ ERA.2003.1.208 Sildade revisjoniaktid, november 1928

Sildade remondikohustust ei asetatud valla elanikele ja vastavatele teeomanikele, vaid valiti spetsialisiseeritud ettevõtteid või asutused, kes olid kohustatud hankima raieahterjale ning selle vastavaks ehitusmaterjaliks töötama. Samuti oli tarvis leida töölisi, kes sillaehituse lõpuni viisid.⁷⁹ Metsamaterjali nõuti metsaomanikelt naturaalkohustusena, kuid toorpalkide töötlemisega tegelesid erinevad ettevõtteid ja eraisikud, kellele kuulusid lähedal asuvad saeveskid. Saeveski omanike otsus antud olukorras küllaltki tulusaks. 1929. aasta veebruaris sõlmis Iisaku vallavalitsus lepingu Ervin Davidoffiga, kes kohustus leida vastavad saeveskid sillaparandusmaterjalide valmistamiseks. Viru maavalitsus maksis Ervin Davidoffile ülestöötamise ja lõikuse eest kaks senti kantjalalt ning poolteist senti kantjalalt väljaveo eest.⁸⁰

Järgnevatel aastatel sõlmis Iisaku vallavanem Erich Davidoff sillaremondi töövõtulepinguid Ervin Davidoffiga, Kustav Beljajeviga, Taavet Karpiga, Aleksander Taaleniga, Leonhard Ferseliga, Peter Vasiljeviga, Karmakoviga ja Leopold Fetkaga.⁸¹ Nimesid leidis veelgi, aga üheks tavapäraseks mustriks sai Ervin Davidoffiga sõlmitud töövõtulepingud. Sugulussidemeid otseselt arhiivimaterjalide põhjal ei ilmne, kuid töölepingute pidev sõlmimine sama perekonnanime omava isikuga viitab asjaolule, et vallavanem ja sillaremontija võisid olla lähisugulased. Tundub, et siinkohal kasutas vallavanem poliitilist omavoli. Korruptsioon polnud Eesti Vabariigi algusaegadel kindlasti midagi erakordset.

Sildu remonditi 1931. aastal järgmistes kohtades:

- Iisaku–Tudulinna teel „Mädasoo 2“, „Katmani 2“, „Nigu“
- Iisaku–Varesmetsa teel „Gorka“, „Gorka 2“, Iisaku asunduse põldude vahel olevat kolm silda
- Iisaku–Alajõe teel „Kaskedevahe“ (Iisaku asunduses sees), „Poludenka“, „Selkina“, „Kuremäe“, „Pootsiku rehe“, „Porskovo“
- Narva–Tartu maanteel „9 väiksemat silda Sällikus“, „Kauksis 3 väiksemat silda“
- Kauksi–Alajõe teel „Kuru“, „Uueküla“

⁷⁹ ERA.2003.1.208 Iisaku vallavalitsuse lepingud töövõtjatega sildade ehitamise asjus, veebruar 1929

⁸⁰ ERA.2003.1.208 Leping sildade parandamiseks vajamineva materjali asjus, veebruar 1929, lk 34

⁸¹ ERA.2003.1.236 Töövõtulepingud sildade parandamise kohta, mai 1929, lk 9-17

- Kuru–Sälliku teel „Raja“, „Aavakivi“, „Kroomani“⁸²

Antud sillad olid väikesed, ega olnud liiklemiseks olulised. Puitsildade remont oli siiski igaaastane tegevus, kuna puitmaterjali kasutamine oli eelduseks lagunemisele.

Sildade ehitus ja nende hea seisukorra säilitamine oli vallale ülimalt oluline, kuna katkised sillad raskendasid ning muutsid üleüldise liikumise ohtlikuks. Talve lõppedes pööрати Iisaku vallavalitsuses suurt tähelepanu jää sulamisele, mis mõningates kohtades võis sildu lõhkuda. Viru maavalitsuse Iisaku piirkonna teemeister nägi ette, et enne jää sulamist peaks sildade sambad ja vaiad jääst lahti raiuma, ning sillast alla poole voolu ribad jõesse raiuma. Abinõud võeti kasutusele, kuna kardeti jää ummistumise ohtu. Jääpankade raskus võis sillataladele ja muudele konstruktsiooni elementidele liigselt rõhuvalt mõjuda. Jääsulamisel tekkivat ohtlikku massi kartis teemeister niivõrd, et soovitas vallal isegi vastav valvemeeskond palgata, kes antud hädaohu vajadusel kõrvaldaks.⁸³

---

⁸² ERA.2003.1.255 Parandatavate sildade nimistu (45)

⁸³ ERA.2003.1.312 Iisaku piirkonna teemeister Iisaku vallavalitsusele 16.märts 1934 (89)

4. MOOTORSÕIDUKID

Esimene auto liikles Eesti maanteedel 1895. aastal ning meenutas rohkem ilma hobuseta vankrit, kui autot tänapäevases mõistes. Ajapikku hakkas ka Eesti aladel mootorsõidukeid rohkem tekkima. Eesti Vabariigi algusaastatel oli mootorsõidukeid vähe. Igasugune kokkupuude autotega või muude motoriseeritud liiklusvahenditega oli maainimesele suur sündmus. Tihti nähti autodes halba. Esimestel autodel maailmas lubati sõita ainult juhul, kui punase lipuga mees hoiatas mootorsõiduki ees rahvast, kuna liikumiskiirus hakkas ületama hobuse liikumiskiirust. Ajaks mil Eestisse jõudsid mootorsõidukid, olid kiirused muutunud veelgi suuremaks ning tihti kohutas see tavapäraseid inimesi. Selline elutu metallist kogu võis tekitada inimestele tugevaid vigastusi. Samuti mängis rolli inimese psühholoogiline tõrge kõige uue vastu. Kuna autosid liikus vähe ja nendega sõitmine oli eriline, siis oli umbusaldus kerge tekkima. Kiiresti nähti, et autode kasutegur on vägagi suur ning selle mitte kasutamine pidurdaks arengut.

1940. aasta 1. maiks oli Eestis registreeritud 9273 mootorsõidukit. Kui sinna juurde liita veel sõjaväemasinad ning muud ladudes või müümata olevad mootorsõidukid, siis oli Eesti Vabariigis enne okupatsiooniperioodi 10 000 motoriseeritud sõidukit. Veel 10 aastat varem oli Eestis ainult 3000 mootorsõidukit. Eestis polnud küll arvuliselt palju autosid, samas oli väike ka meie rahvaarv. Võrreldes rahvaarvu ja autode suhtelisust teiste Euroopa riikidega nagu näiteks Läti, Leedu, Ungari, Rumeenia, Jugoslaavia, Bulgaaria jne. ei tundugi autode ja teiste motoriseeritud sõidukite arv niivõrd kesine. Kümne aasta hüppeline kasv näitab taristu tugevat arengut Eesti Vabariigis. Enne okupatsiooniperioodi lisandus keskmiselt igal aastal umbes tuhat mootorsõidukit. Selline sõidukite arvu pidev suurenemine tähendas, et suuremaid riigimaanteid, aga ka väiksemaid külateid hoiti pidevalt korras – puhastati lumest, ehitati uusi sildu, pinnati kevaditi ja sügiseti.⁸⁴

Autode tulekuga kergkis päevakorda ka probleeme. Nimelt olid motoriseeritud sõidukid suureks ohuks teistele liiklejatele. Õigemini olid teistele liiklejatele ohuks mootorsõidukite juhid, kes muutusid enam ja enam riskialtimaks. Palju tuli ette ka joobes juhtimist, kuna puudusid reguleerivad seadused. Minu arvates oli mootorsõidukite ja teiste

---

⁸⁴ Motoriseeritud Eesti, Päevaleht (Tallinn : 1905-1940) nr.152, 9. juuni 1940 lk 3

liikumisvahendite ohutu liiklemise korraldamine äärmiselt keeruline, kuna esimest korda seisti silmitsi erinevate liiklejate suurte kiiruslike erinevustega. Ka mootorimüra muutis liiklemistingimused raskemaks. Hobused kartsid lärmakat heli ning võisid reageerida ootamatult, mis võis tuua kaasa tahtmatuid teelt väljasõite või veelgi hullem kokkupõrkeid. Liikluse korraldamisega tegeles politsei. Esialgu oli liiklusprobleeme vähe ning nende lahendamine ei toonud kaasa eriti suurt lisatööd. Mootorsõidukite suurel hulgal lisandumisel ei pidanud politsei tegelema vaid liikluse järelevalvega, vaid tuli hakata ka sõlpunktides liiklust korraldama. Vaatamata järelevalvele oli noores Eesti Vabariigis palju õnnetusjuhtumeid, eriti, kui seda võrrelda autode suhtarvuga. Näiteks 1939. aastal oli liiklusõnnetusi 1086. Nendel juhtumitel sai surma 62, raskesti vigastada 132 ja kergesti vigastada 333 inimest.⁸⁵ Mootorsõidukite levikuga tekkis ka suurem surve vabariigi asutustele. Suuremat koormust sai nii politsei kui ka maanteeamet. Noore vabariigina tuli Eesti väga hästi toime eluolu korraldamisega, mida tõestabki autode arvu pidev kasv. Kui oleks tekkinud probleemid, mille lahendamine oleks olnud ületamatu, siis oleks kindlasti ka pidurdatud autode ostmist. Õnnetuste suur arv näitas, kui algstaadiumis Eesti liikluskultuur tegelikult on. Propagandaga püüti liiklusõnnetuste arvu ja mahtu küll vähendada, millest kohati oli ka abi. Liikluskultuur pole surmade arvult küll väga tänaseks päevaks muutunud. Kohati näitab see eestlaste uljaspäisust ning hoolimatust teiste liiklejate suhtes. Õnnetustes võis süüdi olla kodanike vähene liikluskogemus või puudulikud programmid, mis selgitanuk inimestele liikluses esinenud potentsiaalseid ohte.

Kui 1940. aastaks oli Eesti teedel 10 000 mootorsõidukit, siis vastavate lubadega juhte leidis vabariigis poole rohkem. Nagu ka tänasel päeval koolitati autojuhte Eestis vastavates autokoolides. Eestis oli 1940. aastaks 9 autokooli, millest viis asus Tallinnas, kaks Tartus, üks Pärnus ja veel üks Kesk-Eesti autokooli nime kandev kool Paides. Autojuhte õpetati veel ka sõjaväes. Juhtimisoskust võis õpetada vastavat luba omav isik. Selliseid lube anti Eestis välja vaadeldaval perioodil 67, neist üks võeti ära, seega oli okupatsioonieelses Eestis 66 kutselist autoõpetajat. Nende seas olid nii era- kui ka autokoolide õpetajad. Kui juhiluba taotlej isik oli vastava ettevalmistuse saanud, tuli asuda vastava maakonna või linna katsekomisjoni ette. Samuti pidi taotleja läbima arstliku läbivaatluse.⁸⁶ Reeglistik polnud

---

⁸⁵ Motoriseeritud Eesti, Päevaleht (Tallinn : 1905-1940) nr.152, 9. juuni 1940 lk 3

⁸⁶ Motoriseeritud Eesti, Päevaleht (Tallinn : 1905-1940) nr.152, 9. juuni 1940 lk 3

sugugi algeline, arvestades, et mootorsõidukid olid siiski suhteliselt uued vahendid ning ka Eesti Vabariigi institutsioonidel puudusid kogemused.

1938. aastaks liikus Jõhvi–Iisaku liinil autobuss ühel korral päevas. Kuna bussiliiklus sõltus täielikult rongiliiklusest, siis olenes sõidugraafiku muutmine ja korraldamine Jõhvi raudteejaama rongiliikluse graafikust. Kuigi reisijate huvi polnud 1938. aastaks autobussiliikluse vastu kuigi suur, korraldati ühendusepidamine Jõhvi–Iisaku vahel tööpäeviti kahel korral päevas.⁸⁷ Liikuma pandud autobussliin aitas kaasa ka Jõhvi – Iisaku vahelisele postikorraldusele. Vaatamata inimeste umbusaldamisele või kartlikkusele kiirendas bussiliiklus kodanike liikumist maalt linna ja vastupidi. Samuti postiveo ühildamine Jõhvi–Iisaku bussiliiniga aitas vabariigi valitsuse otsuseid kiiremini maarahvani toimetada. Kommunikatsioon muutus operatiivsemaks.

---

⁸⁷ ERA.2003.1.368. Ehituse-teeedekonna kiri Jõhvi-Iisaku autobussiliinipidajale, lk 3

KOKKUVÕTE

Iisaku vald asub Ida-Virumaad läbival Iisaku–Illuka vallseljakul. Iisaku asumine kõrgemal punktil on võimaldanud antud piirkonnal tegeleda põllumajandusega. Ümbritsevate sood muudavad viljelusmajandusliku tegevuse keerulisemaks ning kohati isegi võimatuks. Valda läbib Narva–Tartu–Riia maantee, mis on ajalooliselt tähtis reisi- ja liikumistee. Oma asukoha tõttu on Iisaku vald äärmiselt kirju ajalooaga.

Antud töös keskendus autor kommunikatsioonikorraldusele Iisaku vallas. Peamiselt asetatakse antud töös rõhk postiteenistuse, sideteenuste ja teedemajanduse arengule Iisaku vallas aastatel 1918-1940. Tulenevalt uurimisteema spetsiifikast toetuti kodukoha ajaloo uurimisel just arhiiviallikatele, mida Eesti Riigiarhiivi Iisaku Vallavalitsuse fondis leidis piisavalt. Varasemalt on uuritud üsnagi põhjalikult Eesti postiteenistuse ja teedemajanduse ajalugu, samuti leidub käsitlusi Iisaku üldisema kokkuvõtva ajaloo kohta. Eesti Vabariigi algusaegade Iisaku valla posti- ja transpordi teemadel põhjalikud uurimused puuduvad.

1920. aastate postikorraldus Iisaku vallas oli äärmiselt puudulik ning toimis vaid tänu valla elanikele, kes vedasid posti laiali vabatahtlikkuse alusel. Kohati jõudsid ajalehed inimesteni nädalas korra 6-10 numbrit korraga. Maarahvas sai lugeda lehest vaid vanu uudiseid. Ajapikku olukord paranes. Inimeste soov noort Eesti riiki aidata ning panustada selle arengusse oli muljetavaldav. Vabatahtlik aitamine tõi kaasa vaid ühe privileegi: kirjad toimetatid kirja- või postitalunikule koju kätte. Talunikel oli huvi ümbruskonnas toimuva vastu ning soov hoida ühendust oma lähedaste inimestega, kes elasid mujal Eesti Vabariigis. Noor riik investeeris üsnagi jõudsalt maakotade postiteenuste arengusse. Aastast-aastasse loodi Iisaku valla küladesse kirja- ja postitalusid juurde, paigaldati külapostkaste ning kohati asutati isegi postiagentuure, mis suutsid rahuldada suurema hulga inimeste vajadused. Postitraktide ühendamised ning kirjakandjate palkamine muutis olukorra okupatsioonieelses Eesti Vabariigis väga heaks ning päevalehtede ilmumine muutus korrapäraseks. Samuti püüti luua postiteenistuse paralleelselt telefoni kõnepunkte. Kõnepunktide loomine aitas Iisaku valla väikseid külasid veelgi enam mõtteliselt liita Iisaku keskusega.

Postiteenuste olukord Iisaku vallas Eesti Vabariigi sünnijärgselt oli halb. Teede olukord oli veelgi halvemas seisus. Äsja toimunud sõdade ajal teid põhimõtteliselt ei hooldatud. Kuna noore riigi eelarve oli väga piiratud, polnud võimalik kohe luua riiklikku teedekapitali. Teede harimine jäi seega talunike õlule, kes naturaalkohustuse korras olid sunnitud oma maadel asuvaid teelõike hooldama. Naturaalkohustuse tõttu oli teede hooldamine aeganõudev käsitöö ning tekitas talunike seas palju pahameelt. Sooviti ju täiskohaga tegeleda oma põllumaa harimisega mitte suunata aega ja raha igakevadisele ja – sügisele teede sillutamisele. Iisaku valla teede hooldamine oli talunikele eriti suureks katsumuseks, kuna Iisaku keskusest eemal asuvad külad paiknesid enamasti soistel aladel. Kevadised üleujutused tegid teed väga mudaseks ning muutsid ka kruusatamise mitmeid kordi raskemaks. Samuti oli vallasiseselt probleeme kruusaväljaveoks sobilike kohtadega, kuna väljaveokohtade arv oli ammendumas, aasta-aastalt kasvavate mahtude tõttu.

Teedemajanduse üheks suureks probleemiks olid sillad, kuna suurematel ületuskohtadel puudusid sillad peale sõdu sootuks. Olemasolevad sillad olid halvas seisus ning vajasisid kiiret parandamist. Mitmel juhul olid Iisaku valla sillad kokkuvarisemisohus. Sildade iga-aastane ehitamine andis tööd vallas tegutsevatele metskondadele ja saekaatritele, kelle ülesandeks oli kohalikelt materjali kogumine. Riik tegi ka hankeid palkamaks tööjõudu sildade ülesehitamiseks. Positiivseks võib lugeda seda, et vähemalt sildade remont ja ehitamine ei lasunud naturaalkohustusena kohalike talunike õlul, mis oleks kindlasti tekitanud veelgi suuremat nurinat.

Mootorsõidukeid liikus Eesti Vabariigi teedel 1920. aastatel üsna vähe, mis lubab oletada, et ka Iisaku vallas tehti enamus töid ikkagi tööloomade abiga. Vabariigi hilisemal perioodil, vahetult enne Nõukogude Liidu okupatsiooni oli suudetud käima lükata ka Iisaku–Jõhvi-vaheline autobussiliiklus, mis kergendas maarahva liikumist ning samuti aitas kaasa posti kiiremale kohaletoimetamisele.

Kirjutatud töö sissejuhatuses seatud eesmärgid said peamiselt täidetud. Iisaku vallavalitsuse fondi dokumentides sisaldus hulganisti infot just teede korrashoiu ja postiteenistuse arengu kohta. Eriti huvitavaks tegi töö koostamisel fondides sisalduvate vallavalitsuse ja riigi vahelise suhtluse analüüsimine. Noor riik arvestas väiksemate omavalitsuste ettepanekuid ning andis valdadele suure õiguse kohaliku elu korraldamisel.

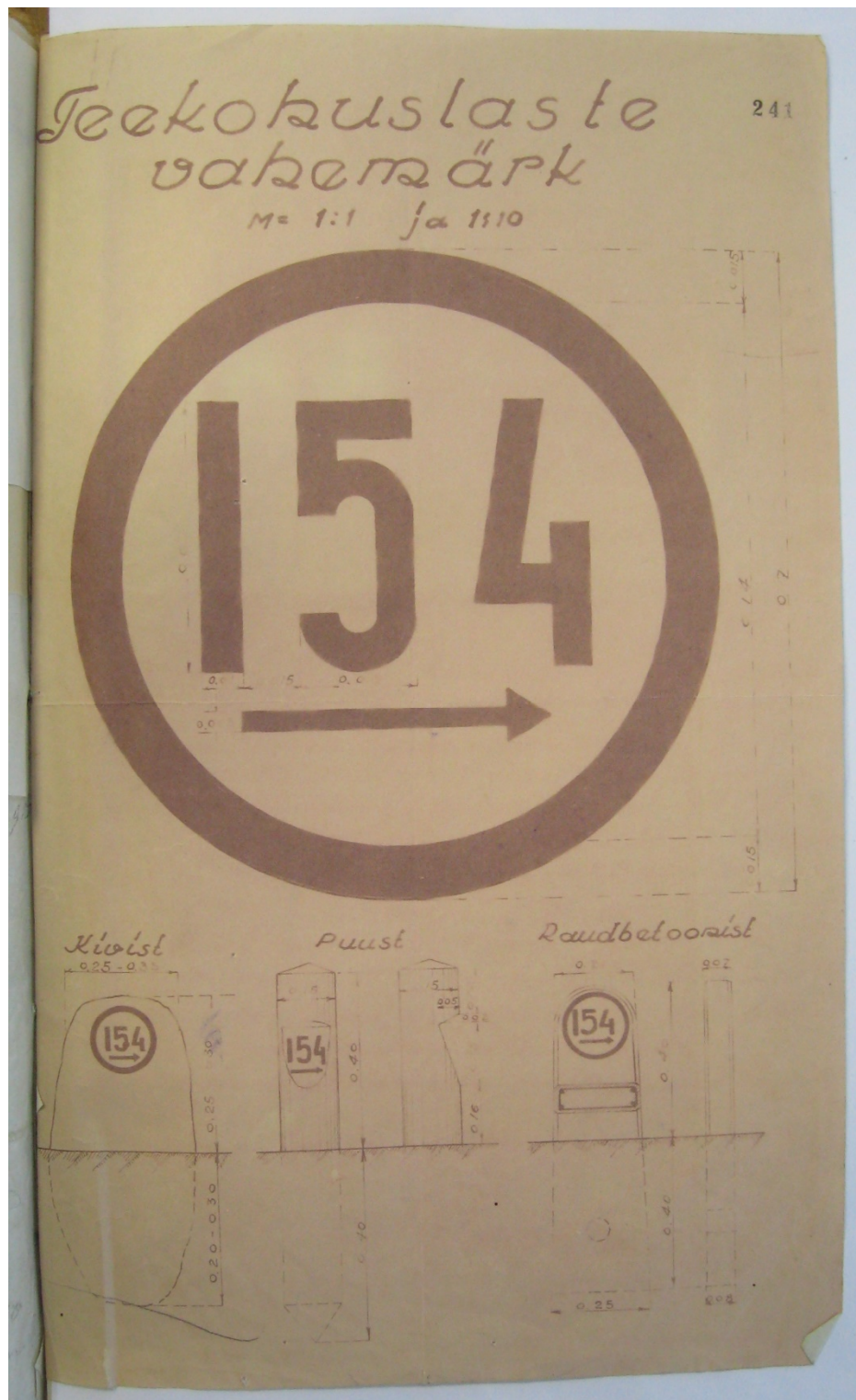
Iisaku vald suutis suhtelislt hästi vabariigi algusaastatel toime tulla riigi ülesehitamisega seotud raskustega ning loodud teede- ja postivõrk teenis kohalikke piisavalt.

LISAD

LISA 1: Iisaku valla asukoht Eesti kaardil

LISA 2: Naturaalkohuslaste teejagude vahemärkide valmistamise juhised

KASUTATUD KIRJANDUS JA ARHIIVIALLIKAD:

Arhiiviallikad:

ERA 2003.1.73, Teedeministeeriumi. posti- telegraafi- telefoni Peavalitsuse ringkiri, 12.jaanuar 1923

ERA 2003.1.73, Iisaku posti- telegraafi- telefoni kontori kiri Iisaku vallavalitsusele, 16.märts 1923

ERA 2003.1.73, posti- telegraafi- telefoni Pealvalitsuse kiri Iisaku vallavalitsusele, 10.august 1923

ERA 2003.1.72, Jõhvi jaoskonna ülema ärakiri Viru maakonnavalitsusele, 14. november 1922

ERA.2003.1.135, Iisaku vallavalitsuse käsk küminikule teetegijatele edasijagamiseks, 4. juuni 1925

ERA.2003.1.135, Iisaku vallavalitsuse kiri Vasknarva vallavalitsusele, 15. juuni 1925

ERA.2003.1.105 Maaposti korraldamise ajutised juhtnöörid, märts 1925

ERA.2004.1.105 Teedeministeerium. Posti- telegraafi- telefoni Peavalitsuse ärakiri Iisaku postkontori ülemale, 24. märts 1925.

ERA.2003.1.135, Politsei Ülema ettekirjutus Iisaku vallavalitsusele. 9. juuni 1925

ERA.2003.1.135, Viru Maakonnavalitsuse ringkiri vallavalitsustele 17. märts 1925

ERA.2003.1.160 Teedeiministeeriumi ringkirjad Iisaku vallavalitsusele, märts 1927.

ERA.2003.1.160 Eesti Vabariigi telegraaf, Agentuuri avamise kohta, 22.jaanuar 1927

ERA.2003.1.160, Soovide teatamistest telefonide arendamise alal 1928/29. a eelarve jaoks, 12.aprill 1927

ERA 2003.1.160, Viru maakonnavalitsuse Teedeosakonna kiri Iisaku vallavalitsusele.

ERA.2003.1.186, Kõnepunktide loend, 9. juuli 1927

ERA.2003.1.188, Soovitus Iisaku vallavalitsusele ja nõukogule (Fr. Reinberg), 20.aprill 1927

ERA.2003.1.188, Ärakiri Iisaku vallavalitsusele Lõppe silla ehitamiseks, 8.märts 1927

ERA 2003.1.186, Kirjataluniku allkirjade lehed, (arhiivi dokumendid nr 89-95)

ERA.2003.1.158. Posti- telegraafi- telefoni Peavalitsuse ringkiri- Külade postiaaderssist, 23.veebbruar 1926

ERA.2003.1.208 Sildade revisjoniakt, november 1928

ERA.2003.1.208 Iisaku vallavalitsuse lepingud töövõtjatega sildade ehitamise asjus, veebruar 1929

ERA.2003.1.275 vallavalitsuse ettekirjutused külade kümnikele, juuni 1931

ERA.2003.1.275, Ärakiri: Jõhvi jaoskonna rahukohtunikule, 30. jaanuar 1931

Motoriseeritud Eesti, Päevaleht (Tallinn : 1905-1940) nr.152, 9. juuni 1940 lk 3

Tabel 1. ERA.2003.1.160. Andmed Iisaku valla, vallamajade, külade asunduste ja tesite asumite ning piimaühisuste aadersside kohta, 8. aprill 1926.

Tabel 2. ERA.2003.1.160. Teade külapostkastide ülespanemise kohta, märts 1926.

Tabel 3. ERA.2003.1.204. Teade külapostkastide ülespanemise kohta, juuni 1928.

ERA.2003.1.160, lk 143

ERA.2003.1.188, Kiri Iisaku jaoskonna Vallavanema Abile, juuni 1927

ERA.2003.1.188 lk 37

ERA.2003.1.158 Teedeministeerium. Posti- telegraafi- telefoni ringkiri, veebruar 1926.

ERA.2003.1.186. Iisaku postkontori ülema ja posti- telegraafi- telefoni Peavalitsuse kirjavahetus, lk 80,81,88

ERA.2003.1.204 Posti- telegraafi- telefoni Peavalitsuse ärakiri, 27. juuni 1928

ERA.2003.1.290 Ärakirjad, lk 59,60

ERA.2003.1.208 Leping sildade parandamiseks vajamineva materjali asjus, veebruar 1929, lk 34

ERA.2003.1.236 Töövõtulepingud sildade parandamise kohta, mai 1929, lk 9-17

ERA.2003.1.236 lk 28

ERA.2003.1.236 Palve Viru Maavalitsusele, detsember 1929

ERA.2003.1.255 Iisaku vallavalitsuse ringkäsud külade kümnikele, august 1930, lk 23-32

ERA.2003.1.275 Iisaku vallavalitsuse ringkäsud külade kümnikele, juuni 1931, lk 13-33

ERA.2003.1.351, lk 52

ERA.2003.1.312 Vastulause Iisaku vallavolikogule, november 1933.

ERA.2003.1.368. Ehituse-teedeosakonna kiri Jõhvi-Iisaku autobuseliinipidajale, lk 3

ERA.2003.1.447, lk 41

ERA.2003.1.418. Posti- telegraafi- telefoni valitsuse ringkiri, lk 22

ERA.2003.1.418. Posti- telegraafi- telefoni valitsuse ärakiri, lk 32

ERA.2003.1.418, lk 37

ERA.2003.1.418. lk 45

Raamatud ja artiklid:

Ago Pajur, *Riiklus rajamine – Valitsemine*, Eesti Ajalugu VI, (Ilmamaa, Tartu, 2005), lk 47-52

Aliise Moora, *Peipsimaa etnilisest ajaloost*, Teaduste Akadeemia Ajaloo instituut, Eesti Riiklik kirjastus (Tallinn, 1964)

Sirle Sommer-Kalda, *Täriveri tõugati Ida-Viru kõrgeima mäe troonilt*, Põhjarannik (10.märts 2015)

Kalju Saaber, *Koguteos VIRUMAA*, Lääne-Viru ja Ida-Viru Maavalitsus 1996, lk 677-678

Riigi Statistika Keskbüroo, *Üldrahvalugemise andmed – 1922*, Viru maakond, (Tallinn 1924)

Jaan Soo, *Pilk Eesti postiorganisatsioonile*, Eesti Filatelist, New York, veebruar 1959

Elmar Ojaste, *Eesti postitalitus ja postkontorid 1938*, Eesti Filatelist, New York, 1979

Enn Küng, Aive Küng, Toomas Türk, Eesti Rahvuslik postiteenistus 90, Eesti Posti Postimuuseum (Tartu, 2008), lk 52-53

Meeme Kask, Oskar Surva, Heinrich Malm, *Iisaku ja tema postisajand*, Iisaku Lood VI, Iisaku Muuseumi Sõprade Selts, (Vali Press OÜ, 2010)

Marge Rennit, Mairo Rääsk, *Tee ajalugu!*, Eesti Maantemuuseum 2006

Mariliis Hämäläinen, *Teemeistrite väljaõpe 1928. aasta maanteede seaduse elluviimiseks*, Eesti Maantemuuseumi aastaraamat 2013

Helena Kaldre, 1928. aasta Maanteede seadus – naturaalkohustuse kaotamise katse, Eesti Maantemuuseumi aastaraamat 2008

Eesti Panga muuseumi kodulehekülg, Eesti raha ajalugu, URL <http://muuseum.eestipank.ee/et/eesti-raha-ajalugu#mark> (kasutatud aprill 2016)

Lisad:

Valla kaardid: ERA.2124.2.1082 leht 1

COMMUNICATION MANAGEMENT IN IISAKU PARISH IN 1918-1940

SUMMARY

This Bachelor's thesis is a local history study about Iisaku parish. The parish is situated in Ida-Viru county. The interest of the study is communication management in 1918-1940 – the first independence period of Estonia. Subject was chosen because of author's personal connection with the parish and interests in the field of communication. The author also hopes that Iisaku and its people will benefit from this thesis.

The thesis is divided into four main chapters. The first chapter gives a good overview about the local history of Iisaku parish. Iisaku parish is situated in Ida-Viru county, but during the first independence period the county was not divided and was named Virumaa. Through the parish runs the Narva–Tartu–Riga highway that puts Iisaku on the path of big cities. The terrain surrounding the parish consist mostly of swamps and forests. Because of the swamps early agriculture was difficult, but the close surroundings of Iisaku village situated on the higher ground. That made the habitation of the area possible. The local history of Iisaku is full of devastating wars like the Livonian War and the Great Northern War. Not only the wars but also plagues left their mark on the people living in Iisaku area. Full recovery of the area was luckily fast.

In early years of Estonian Republic the state of national postal service was in bad shape. Letters and newspapers reached readers days, sometimes weeks later. When they arrived people got a bundle of old newspapers. Cause of the problem was that the young republic had insufficient funds to make quick changes. But the government of Estonia placed a lot of effort making postal service reach people at better accuracy and frequency. In the cooperation with local government the heads of Estonia established new postal offices and put up postboxes in local farms. Altogether things got a lot better. People living in the countryside offered their free labor carrying letters and newspapers around local villages.

Near the end of the first independence period postal network covered all the needs of the people living in Iisaku parish. Local postal offices and also some farms which had postboxes had also telephoning opportunities. Phone calling opportunity connected far to reach villages with the central of the parish.

Important part of postal service is the condition of the parish roads. Generally the roads in the early years of independent Estonia were in bad condition due to the past wars. There was no general state organization for building and maintaining roads. Roads were managed annually by local farmers. It was their natural obligation to pave to road with gravel that was gathered from local pits. Having an extra job besides farming was a difficult task to cover. Some farmers could not manage their duties just because of the shortage of labor. In 1930s situation got better by year. There were many roads, basically main highways, which were managed by using state funds. But during the period of first independence of Estonia the road management was left to local farmers. Only matter that was entirely funded by the government was the maintenance and building of bridges.

The motorization of Estonia did not really take off until late 1930s. Also it was hard to find any material about vehicles in Iisaku parish. The most certain task that incorporated motorization was the transportation between Iisaku and Jõhvi.

Regarding the struggles that the young Estonian Republic had building up a postal network went quite well. Small villages in Iisaku parish were connected by the end of 1930s to the network. We can say the same about the roads. They were in really awful condition after the wars but Estonia in the cooperation with the local government of Iisaku made up the ground really fast. The farmers got used to doing their duties and the roads got better and better and through that living quality got higher.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **Janari Rajas**

(sünnikuupäev 15. juuli 1992)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Kommunikatsioonikorraldus Iisaku vallas aastatel 1918-1940“

mille juhendaja on dotsent **Enn Küng**

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **23.mai 2016**